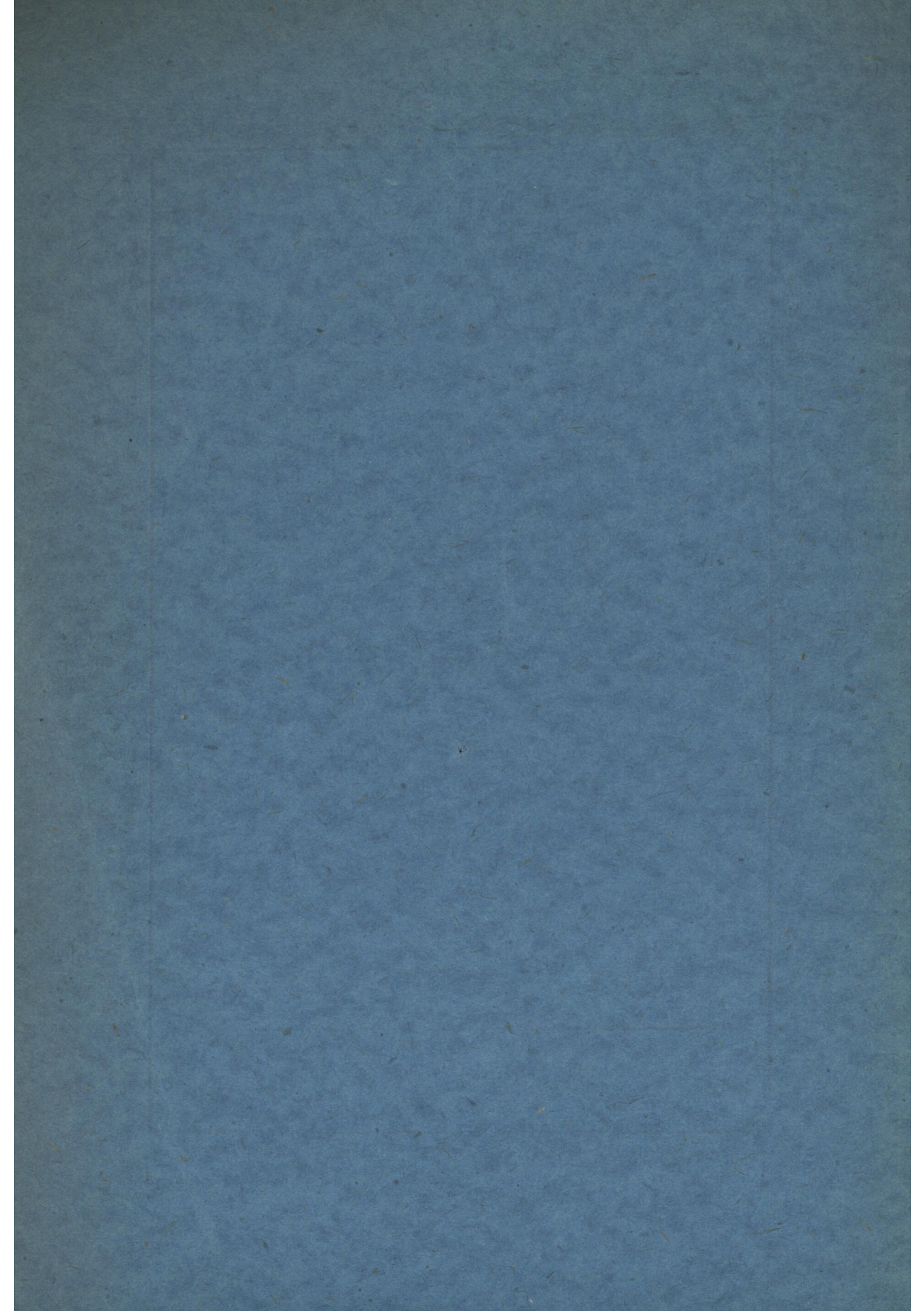

М. ШАПОВАЛ.

БОЛЬШЕВИЗМ І УКРАЇНА

Видавництво „Вільна Спілка“.
ПРАГА. 1926.

М. ШАПОВАЛ.

2. 14311.
SLOVANSKÁ KNİHOVNA

3186163417

226924
БОЛЬШЕВИЗМ І УКРАЇНА.

I

ЗАГАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ В ССРСР.

Між українською еміграцією і большевицьким режимом на Україні відбувається велике змагання в дуже нерівних умовах: головна різниця в тім, що еміграція може орудувати тільки силою аргументу, тоді як окупація орудує аргументом сили. Окрім того, еміграція не має легальної і безпосередньої можливості апелювати до українського народу, щоб він своєю вільною волею сказав, кому він признає рацію: емігрантам і яким емігрантам, чи режимові і за що саме. Окупація ж безпосередньо промовляє аргументами сили до народу (військо, ГПУ, поліція, шпіонаж, посади, праця і т. п.), та ще й користується величезним апаратом пропаганди і агітації взятим в українського народу: $\frac{1}{3}$ членів КПБУ є українцями з походження і говорять від імені народу, як українці. Окрім того, значна частина технічного апарату диктатури складається з безпартійної української інтелігенції, що по своїй природі є опортуністичною і здібною вихвалити кожний режим, що прийде з Москви: вона служила царизмові, служила гетьманові, Ц. Раді і служить і большевикам, як служила епізодично і українській владі. При кожному режимові вона мала й матиме „ідеологію“ для його оправдання. Тому й тепер її треба зачислити до тієї маси, що вважає пануючий режим за „свій“. Окрім того, величезна різниця між еміграцією та окупацією полягає в способі свого матеріального забезпечення: заробіток прожиточного мінімуму своєю працею і — конфіскація праці й майна у величезного населення шляхом насильства.

Нарешті, сама мотивація змагання дуже різна: окупація бореться за „комунізм“ і організована в партію і установи з єдністю мети, а еміграція бореться за українську незалежну державність, несучи в собі різнорізнорічну мотивацію: одна течія за українську аристократично-поміщицьку монархію (хлібороби), друга — буржуазну республіку як самоціль (всякі „демократи“), треті — за буржуазно-демократичну республіку, як історично-неминучу перехідну до соціалізму форму (соціал-демократи), четверті — за українську соціалістичну республіку, збудовану на принципі трудової демократії (соціалісти-революціонери) і нарешті, п'ята течія — аморфна маса — за „Україну, якою-б вона не була“.

Окупація є організована сила, організація з єдністю мети, а еміграція — конгломерат, об'єднаний стихійно лише єдністю мови і виявляючий велику гетерогенію цілей, різнорідність соціально-економічних і культурно-

V. Mr. Hist. Lab.

психичних устремлінь. Через те про окупацію можна говорити, як про своєрідну єдність і цілість, а про еміграцію цього ніколи не можна сказати. Одна вже соціологічна характеристика еміграції, як конгломерату, вказує на велику різницю між нею і окупацією і пояснює те відношення, яке окупація заняла до еміграції: окупація розглядає еміграцію, як конгломерат, це б-то, таке скупчення людей, що ніколи не здібні будуть до активної діяльності і самоорганізації, бо соціальна гетерогенія є джерелом антагонізмів, що розбивають всякий конгломерат людей та ще й одірваних від свого народу. Історично всяка еміграція гинула: навіть та, що була організована біля самостійної продукції, напр., запорожці в Добруджі. Конгломерат завжди сам в собі розвиває величезні антагонізми, які його й нищать. І що вільніший зовнішній конгломерат, коли на його не давить якась зовнішня політична сила або економічна необхідність, то швидче він гине.

Окупація це знає і розуміє, а тому вона висловлюється про еміграцію не инакше як про „гнилу“, що постійно живе в стані „розкладу“; взаємно-паралізуючі групи виникають постійно і легко піддаються всяким сугестіям. Тому окупація зацікавлена в тім, щоб підтримувати процес булькотіння в еміграції, кидаючи час від часу бродильні ферменти в еміграційну гущу: то „самостійність“ України, то „українізацію“, то „територіальну армію“, то „культурну працю“ і т. д., знаючи, що за кожним киненням „лозунгом“ побіжить якась купка людей, розштовхуючи інших, ламаючи ряди, вносячи переполох, паніку і сумнів („деморалізацію“) в своє оточення, яке зразу починає давати вонючі гази. Нема тієї брехні окупаційної, якій не повірила б хоч частина емігрантів: одні вірять в „комунізм і соціалізм“, другі — в українізацію, треті — в самостійність, четверті в територіальне військо, п'яті в культурну роботу, шості в те, що Україна „називається все-таки державою“, і т. д.

Словом, все вищесказане говорить за величезну нерівність в умовах боротьби за свою мету окупації і еміграції.

Окупація має єдинство мети і організації, еміграція не має ні того, ні другого — і в цім головна річ.

Еміграція у нас не одна, а кілька: кожна окрема течія з своєю окремою метою є самостійний вид еміграції, котрий живе самодовлінням своєї мети і не зацікавлений, щоб инша течія еміграції перемогла й досягла своєї мети. Перемога ес-еровської концепції (самостійна, соборна, трудова соціалістична Україна) була б принята напр., „радикал-демократами“ і хліборобами, як чергова „катастрофа“ України, і вони б „оповістили боротьбу“ проти „ес-еровської України“, це саме б сталося і з хліборобами, і соціал-демократами. І навпаки. Навіть ті, що за „аби-яку Україну“, в дійсності, на практиці не примиряться з Україною, яка не відповідала б їхнім прихованим бажанням (реакційно-буржуазним).

Розуміється, Україна врешті буде такою, якою її хотіли мати більшість українського народу. Цим самим вже де-які течії на Україні і на еміграції засуджені на неуспіх, на авантюризм і утопізм їхньої політичної поведінки. І такі елементи не несуть в собі ніякої небезпеки ані для окупації, ані для ймовірно-державницької течії українського народу. Небезпека для окупації заложена тільки в цій ймовірно-державнотворчій частині укр. народу, і навпаки: для укр. державнотворчої течії небезпечна тільки окупація. І дійсне змагання йшло, йде і йтиме тільки між цими двома напрямками протилежних сил, конкуруючих в політичному реалізмі.

Коли ми з розгляду ріжниць і протилежностей в умовах боротьби між окупацією і еміграцією переконаємося, що ці умови дуже ріжні, і що на боці окупації стоїть аргумент сили, а на боці еміграції тільки сильний аргумент, то це ні крихти не передумовлює перемоги окупації над еміграцією: якість переходить в кількість, і аргумент сили впаде під ударами сильного аргументу, підтриманого масами.

Так було й з большевиками: вони були незначною меншістю, але своєю критикою і активністю заразили маси, стали силою і взяли владу в свої руки. Тодішня сила їх аргументу обернулася згодом в аргумент сили, яким вони перемогли вже й фізично. Їхня політична сила виросла з сили їх аргументації. З ослабленням їх аргументу, ослабне їх сила і зрештою усуне їх з авансцени історії.

І, розуміється, не еміграція їх усуне, хоч-би як еміграція мала сильний аргумент: на еміграції може тільки жити, існувати сильний аргумент, але він тут через брак природніх умов не може обернутись в аргумент сили: народні маси живуть на Україні, а не на еміграції! І большевики силу аргументу мали на еміграції — вони краще знали долю царизму, ніж сам царизм, вони краще знали долю й революції, ніж ті полки, що скидали царя. Сила їх аргументу обернулася в аргумент сили тільки в робітничих і селянських масах дома, в Росії, на Україні і т. д.

Для того, щоб „краще розуміти“ не обов'язково треба жити на батьківщині, — віддалеки навіть краще видно її структуру, розпологу сил і можливий розвиток подій, але для розгортання аргументу в силу треба участі народніх мас. Сильну аргументацію дасть той, хто краще розуміє стан суспільства в даний момент, але здійснення аргументації належить тільки народнім масам, а ні в якому разі не емігрантам. Бо на еміграції неможливий перехід якості в кількість через вищесказані причини: мале число кожної з еміграцій і одірваність од народніх мас та впливаючих з цього висновків і прикмет.

* * *

Між ким і ким в дійсності йде боротьба на Радянській Україні?

І що в дійсності означає та криза большевизму, про яку говорять всі, і про яку говорять самі большевики? Передовсім це є криза большевицької мети.

Сила большевицької аргументації виросла і обернулася у величезну політично-мілітарну силу на ґрунті ясної постановки самої мети — соціалізму чи точніше — комунізму, поскільки комунізм був вивершенням ідеального суспільного устрою повної рівності й свободи, основаного на принципі: робота по силах, споживання по потребах.

Чистим виразом комунізму є родина: тут всі роблять по силах, а задовольняються по потребах, це-б то, в родині нема розрахунків між індивідуальною працею і індивідуальним споживанням, але всі роблять ріжно і ріжно споживають. Розгорнути принципи відношень, які є в родині, на ціле суспільство — така мета дійсного комунізму.

І большевики його розгортали: робітництво було все на пайку, робило до-схочу. „Касувалась“ держава в принципі і „відмерала“ на словах. „Касувалась грошева система, а, значить, і товаро-оборот шляхом божевільної емісії, коли гроші мали згубити всяку вартість — і вони її згубили, але здобути продукти шляхом „продразверстки“ не вдалось: бо селя-

не хотіли тільки працювати, щоб інші тільки споживали їх продукти. Не допомагали й „заграбительні отряди“.

Держава не вмерла, а розвилась в безмежного титана — значить вся лєнінська концепція про скасування і навіть про поступенне відумерання держави при комунізмі — з грюком упала. Промисловість упала, бо ніхто при обов'язковому пайку не хотів працювати. Обмін упав, бо на хліб нічого було міняти, виробляти-ж хліб і віддавати його без всякого еквіваленту селяне не хотіли, та це було б і дико: навіть капіталізм цього не допускає — він бере собі тільки надвартість і земельну ренту, але він і не думає цілковито конфіскувати продукт праці робітника і селянина. „Комунізм“, що повстав проти визиску праці, зійшов був сам зразу на конфіскацію праці селян!

Такої суперечности і кричущої неправди ніхто не витримав: большевики проклямували весною 1921, після громів кронштадської канонади, „нову економічну політику“ (НЕП), як відмову від воєнного комунізму, хоч в дійсності вони відмовились від комунізму взагалі.

Комуністи світоглядом і переконанням, вони мусіли перейти до будування якогось суспільного устрою, який би не був ні комуністичним, ні капіталістичним — але „переходовим“, який вони залюбки називали „соціалізмом“.

Риси цього устрою: передовсім, як і раніш, диктатура пролетаріату, але з тою різницею, що пролетаріат тепер мусів піти на роботу на фабрику, завод і т. д. Сам пролетаріат поділився на дві частини: обов'язок однієї працювати, а другої — заганяти першу до роботи. Ясно, що інтереси їх стали протилежними, тим більше, що керуюча частина себе оповістила за свідому і безпомилну, а підлеглу — за несвідому, перейняту ще буржуазними забобонами; керуюча залишила за собою владу, а за другою — роботу.

З диктатури класу вийшла диктатура партії, з диктатури пролетаріату — диктатура над пролетаріатом. Потім далі диктатура партії виродилась в диктатуру ЦК РКП, потім диктатуру „тройки“, тепер диктатуру „однієї особи“ (Сталіна).

Економічна фізіономія НЕП-и: економічний дуалізм. Вся державна промисловість оповіщена була соціалістичною, а дрібна — приватною. Де-що було віддано від держави в приватну власність, де-що в аренду. Але вся система господарства складається з двох частин: приватно-власних продуктів (дрібний промисел і сільське господарство), що пішли на ринок, і державно-власних продуктів, що пішли двома шляхами: плановим шляхом на безпосереднє постачання державної промисловости і кооперативним шляхом на село. Все по плану!

А в дійсності почав виростати приватно-торговельний капітал, який захопив $\frac{3}{4}$ ринку і обороту, залишивши на долю „соціалістичної держави і кооперації“ лише $\frac{1}{4}$, де на долю кооперації прийшло все-таки більше, ніж держави. Замість відмерання грошей прийшла „тверда валюта“ (червонець), прихід якої зруйнував селянство і взагалі трудові немаєтні народні маси. Але „во ім'я соціалізму“ чому не допустити цю жертву?

Держава плюс кооперація і плюс електрофікація були названі соціалізмом.

„Соціалізм“ з його поліцейсько-партійною диктатурою, монополією зовнішнього торгу і господорським дуалізмом в нутрі ССРСР — це була вже нова мета комуністів. Перша криза мети, відбувшись 1921 року,

ударила по комунізмові і комуністах дуже сильно: позбавила їх аргументацію 1917 р. всякої сили, логіки, моральності, свіжости пориву. Ленін вмер разом з своїм комунізмом, передавши виконання похоронного обряду над комунізмом своїм ученикам і апостолам.

В суті речі, яка величезна моральна катастрофа — ота відмова від своєї програми революції! Яка трагедія дуалізму в економіці: „наша мета соціалізм, а врятує нас капіталізм!“ Почалась акція за „признання“ в Європі, а головно за одержання кредитів від буржуазії на... „світову революцію і на урятування „соціалізму“ в ССРСР, але з умовою принципового невизнання старих боргів і взагалі боргів.

П'ять років НЕП-и привели до поступенних капітуляцій: приватна власність на землю, здача концесій міжнародньому капіталові (концесіонери-капіталісти стали по один бік барикади з комуністами, а по другий бік стоять нелегальні в соціалістичній державі соціалісти!), скасування „комбедів“ і „комнезамів“ за безпотрібністю, декрет про кабальну роботу сільського пролетаріату, підняття „продукційности праці“ пролетаріату, нарешті, економія — економія“.

Бухарін видав лозунг до всіх куркулів (і непманів); „обогащайтесь!“ Капіталізм хай рятує соціалізм. Останні роки: вакханалія хабарництва і казнокрадства. Пробували „спекулянтів“ вислати на Соловки і Сибір, щоб „налякати“, а потім вернули.

І нарешті, режим названо „державним капіталізмом“. Державний капіталізм — ось третя мета, але препарована, як неухильний шлях до „соціалізму“.

В суті речі, страшні зміни в формулювці самої мети. Все еволюціонує у большевиків, змінюється — це називається „маневрувати“, але не змінюється тільки одно — система влади: „диктатурою пролетаріату“ й досі називається воєнно-поліцейський режим диктаторської олігархії. Тут ніякого пристосування до НЕП-и по формі нема. Яка вірність теорії великого Маркса про відповідність політичної і ідеологічної надбудови над економікою! „марксистичної“ чистої води, большевики вчать, що економічна база визначає політичну надбудову, і що буття означає свідомість, а в ССРСР все краще: при воєнному комунізмі, при „соціалізмі“, при державному капіталізмі політична надбудова умудряється залишитись на різних економічних базах! Не економічна база означає надбудову, а надбудова командує різними економічними базами! При чім умудряється все це пояснити „марксистським“ методом! Одначе, щоб заткнути пельку багатьом марксистам, знайдено вищий сорт марксизму — ленінізм, це-б то, писання хворої на розм'якшення мозку людини. В суті речі, ленінізм історично грає роль „ідеології“, при помочі якої виявляється політика і економіка переходового (од комунізму до капіталізму) періоду.

Одначе і з ленінізмом трапилася катастрофа: прийшло два ленінізми, це-б то нова криза:

Соціалізм чи капіталізм?

* * *

XIV з'їзд комуністичної партії, що відбувся в грудні 1925 року, був великим видовищем, що представляло наочну кризу ленінізму. Криза виявилась в формі боротьби двох груп. Зінов'єв — Каменев і Сталін — Бухарін. Оцінку кризи компартії дав Бухарін: „Речь идет о тяжелейшем кризисе внутри нашей партии“ — це з одного боку, і Каменев з другого: „Если партия не гарантирует оппозиции свободу обсуждения по предметам разногласий, то это может повести к катастрофическим последствиям“.

Далі характеристику того, що вони зробили, надамо їм:

З і н о в ' є в :

„Разве даже в современных наших государственных трестах, в их операциях, в их системе работы, в их окружении и т. д. нет элементов капитализма? Разве рабочие, крестьяне, народ не видят, не чувствуют этого? Разве не почувствуют рабочие всей фальши, если мы будем преподносить им сладенькие фразы о том, что это и есть социализм?“

С о к о л ь н і к о в :

„Я спрашиваю: как организована наша внешняя торговля? Она ведется как государственно-капиталистическое предприятие. Наша денежная система? Она основана на том, что в советском хозяйстве — в условиях строящегося социализма — взята денежная система, проникнутая принципами капитализма“ „...в процессе воспроизводства принимает участие не только государство, но и частный капитал.“

К р у п с ь к а :

„Я вижу опасность также в том, что Бухарин переоценивает наш госаппарат. Он бросает такую фразу: „наш госаппарат это — широкая организация класса.“ Вы знаете, что это не так.“

К а м е н е в (припечатывает!):

„Великая ложь заключается уже в том, чтобы Россию неповскую объявлять уже Россией социалистической. Против этой лжи надо бороться со всей силой, ибо она обманывает рабочих. Рабочие это хорошо знают и чувствуют на себе разницу между непомом и законченным социализмом.“

„Мы утверждаем, что тот, кто говорит, что облегчение аренды земли, льготные условия найма рабочей силы есть уступка середняку, тот скрывает действительность и извращает перспективы, потому что на деле мы сделали уступку кулаку. Если вы считаете, что середняк это тот, кто нанимает рабочую силу, что это тот, кто арендует землю, так у нас, дорогие товарищи, есть расхождение в понимании классов в стране. Так вот пускай съезд скажет, что мы сделали уступку середняку.“

В цей час хтось з членів з'їзду гукнув „уступка и бедняку!“

К а м е н е в (продовжує):

„И бедняку? Это еще яснее. Это уступка бедняку, думаю товарищи, потому что бедняку, которому приходится подыхать без рабочего скота это решение дает возможность наняться к кулаку. И вот, если вы считаете, что это право, предоставленное нами эксплуатировать бедняка, есть уступка бедняку, я говорю, что это ничего общего не имеет с марксизмом и ленинизмом.“

Т о м с к і й (про професійні спілки):

„Союзы недостаточно обращали внимания к запросам широких рабочих масс, они возрождали методы военного коммунизма, допустили волну растрат. Все это, вместе взятое, приводило к отрыву профсоюзов от масс, что особенно ярко выявилося в ряде экономических конфликтов (цеб-то, страйків).“ „В основе этих конфликтов лежал уродливый блок между хозяйственниками, профсоюзами и партийцами, блок, который заключался в том, что все они представляли собою тесно сплоченную единомышленную группу, согласовывающую между собою все вопросы, но забывающую согласовать эти вопросы с рабочими массами.“

„Большинство профсоюзов заключают коллективные договоры с органами управления, не зная отношения рабочих к тем обязательствам, которые от их имени и за них принимает на себя союз.“

К а л і н і н (обурюється лозунгом Зінов'єва про рівенство):

„можем ли мы провести равенство? Когда коммунисты, получающие жалование по 6-й категории, занимают должность, оплачиваемую обычно по 3-й категории, не будут-ли беспартийные указывать, что — коммунисты белая кость? А как мы будем говорить о равенстве, когда у нас тысячи безработных у заводских ворот? Эти тысячи безработных нуждаются хотя бы в небольшом пособии, которое мы им дать не можем. Как вы можете бросить лозунг равенства, когда у нас тысячи безпризорных детей, кочующих по панелям, под открытым небом?“

Отже маєте дуже компетентні заяви про „соціалізм“ в ССРСР. Заяви „вождів“ дуже повчаючі для тих українських кретинів, що белькочуть про соціалізм в царстві большевизму. І тепер ми стоїмо перед фактом „ліквідації опозиції“: Зінов'єв вилетів з Політбюро і з посади голови петроградського „ісполкома“ Каменєв вилетів з посади наркома і головства московського ісполкома, Сокольніков з посади „наркомфіна“, Лашевич з посади начальника москов. військової округи. Перемагає „блок хозяйственников, профсоюзов и партійцев“ — оцей справжній новокапіталістичний клас, що панує над пролетаріатом і визискує його. Але опозиція росте, не дарма Зінов'єв заявив:

„т. т. большевики, вы не шутки шутите, и мы с вами не шутки шутим. Пытаются оклеветать нас и заставят молчать. И вы думаете, что мы как мертвые будем молчать и не попытаемся объяснить партии, что мы не ликвидаторы, не пораженцы? Этот номер не может пройти.“

Після з'їзду опозиціоніст Глебов-Авілов (голова профсоюзів Петрограду) заявив:

„масса членов с'езда в душе согласна с нами... Очень многие нам объяснили, почему они не голосуют с нами... сейчас живет сытно, и не всякий поднимет руку против, чтобы потом за это попасть в Мурманск или Туркестан.“

Ну, і який же висновок можна зробити з цих авторитетних заяв на XIV з'їзді?

Соціалізму нема. Комуністична партія буде капіталізм. Шляхом диктатури над пролетаріатом і незаможним селянством. З осени 1917 року протягом 8 років комуністи не тільки прийшли до капіталізму, але вже опозиція (Зінов'єв, Каменєв, Крупська, Сокольніков і ин. разом з робітництвом і селянством!) усвідомила це і голосно сказала, а їх противники (Сталіни, Рикови, Бухаріни і ин.) усвідомили це, але голосно кажуть навперекір правді.

Отже головною кризою є криза мети. Куди ми прийшли? До капіталізму. Кудю далі йти? Одні кажуть вертатись до воєнного комунізму, а другі — продовжувати й далі свій шлях в капіталізм.

Прийти на практиці до протилежного своїй меті тупика — чи не є це найбільша трагедія російської революції, що попала в полон большевизму?

* * *

„Відмерання держави“ і утворення самодіяльного суспільства большевики здійснювали... скріпленням держави шляхом передачі їй землі, промислу, торгівлі, комунікації, науки, просвіти, мистецтва, разом з тим по-

збавлюючи суспільство всякої самодіяльності. Чи не це основна причина того, що соціалізм і не ночував у житті ССРСР, тільки поміщаючись в хоробливій уяві романтиків і фантастів.

Удержавлення природних багатств, господарства і духово-культурної діяльності створило нечувану деспотію держави і рабство населення, передовсім того робітництва, яке ніби-то є носієм соціалізму.

Отже, що таке соціалізм, коли дивитись на ССРСР? Це рабство всіх, і панування деспотів, злидні для всіх і розкошування деспотів, безправство і поневолення всіх кількома деспотами, зупинка думання всіх, бо за їх думають Маркс, Ленін і деспоти.

Заробітня платня з різними категоріями, з преміями, з свержурочними роботами, з безробіттям, безпритульністю і т. д. для пролетаріату — це є категорії капіталізму. „Удержавлення“ фабрик і заводів є зведенням їх від багатьох конкуруючих між собою власників до одного капіталіста — держави, що орудує всіма засобами по-за економічного примусу і насильства. Європейська буржуазна держава також має свої підприємства — залізниці, телеграфи і навіть фабрики, але відносини робітництва і господарів не мають в собі нічого соціалістичного. Тому передача маєтків державі в Росії ні крихти не установлює соціалізму, коли робітництво живе з найманої праці, стражде від безробіття та ще позбавлене права захищати свої економічні інтереси, підлягаючи через те безоглядному визискові. Те, що колективні договори від імені, але без участі і відома робітництва заключають правління профсоюзів (більшевики) з державними підприємствами (більшевиками) — це одно руйнує всю брехливу словесну будівлю „соціалізму.“ Соціалізм завжди твердив і твердить, що його основою є самодіяльність самих трудящих у веденні господарства, в організації трудової демократії. Коли ж у Росії большевики зробили навіпаки, то який звязок їх праці з соціалізмом? Ніякого.

Хто пішов на „удержавлення“ і найману працю, той не сміє називати себе соціалістом.

Соціалістичне господарство організується і ведеться не державою, а союзом самих трудящих — така є догма соціалізму. Большевизм — ленінізм є протилежністю цьому, тому він не соціалізм.

Соціалістичне господарство мислиме тільки при відокремленні його від держави: кооператизація трудящих в промислі і зведення всіх виробничих кооперативів в один союз, незалежний від держави, — такий є шлях соціалізації господарства. Кооператизація (колективізація) всіх галузів господарства — шлях до соціалізму. Знаряддя продукції мусять належати союзів трудящих, а не державі. Держава, як суспільне явище, має інші функції: охорону зовнішнього і внутрішнього порядку, а зовсім не керування господарством і культурою.

Суспільство, щоб мати змогу йти до соціалізму, мусіло б не передавати державі господарства і ведення дух. культури з відповідними інституціями, а організувати і вести їх автономно. Тоді функції держави звелись би натурально до згаданих та ще хіба з додатком вищої судово-контрольної функції. Господарством же керує автономний союз трудящих, утворений шляхом демократії з усіх учасників господарського процесу (цеб-то, всього населення). Культурну функцію виконував би другий автономний союз, утворений демократично всім населенням. Таким чином, суспільство, як цілість, було б, в суті речі, сполученням трьох демократичних систем: політичної (держава), господарської (населення), культурної

(населення). Держава в цьому суспільстві була б технічним знаряддям, що служило б загальним цілям на поклик господарської чи культурної адміністрації, а не командувало б централістично всім населенням, маючи в своїх руках, oprіч звичайної зброї, ще й такі сили, як господарство і культуру.

Большевицька деспотія є повна протилежність цьому і близьким зразком до буржуазних держав, де пануюча політично буржуазія старається втягти в компетенцію держави господарство і культурно-освітню діяльність — ці могутні засоби панування і суїтестії народніх мас.

Криза большевизму, таким чином, є кризою тільки його власною, а не кризою соціалізму.

Проходить психоз мас, утворений большевиками: маси побачили, що большевизм не соціалізм і ніколи соціалізмом не стане, будучи його протилежністю.

Що большевизм не соціалізм — це заявила тепер голосно і „опозиція“.

II

РАДЯНСЬКА УКРАЇНА.

На Україні є та самісінька криза, що й в Москві, цеб-то криза мети. Тому, що всім СССР керує ВКП, а всією ВКП керує її Центральний Комітет (стисліше — керує Політбюро), то криза в СССР є кризою і на Україні. Вся криза в СССР вичерпується кризою мети — бо хоч є ще й інші її форми, але вони виникають генетично з основної кризи мети. Чи не казав намісник Леніна на землі Бухарін, найбільший після Леніна теоретик большевизму:

„Так как государственнй капитализм есть сращение буржуазного государства с капиталистическими трестами, то очевидно, что не может быть и речи о каком бы то ни было „государственном капитализме“ при диктатуре пролетариата, которая принципиально исключает эту возможность“.

Це написав Бухарін в основному своєму творі „Економика переходного періода“. Вдумайтесь в цю абсолютну категоричність твердження й пригадайте, що тепер в СССР, як запевняють всі большевики, панує державний капіталізм, котрий визнається, як... єдиний шлях до соціалізму!

Хіба це не катастрофа ідеології, не катастрофа самої мети? Ясно, що й на Україні ця катастрофа також панує, як і в Росії. Тільки на Україні за неї платить народ, дорожче ніж в Росії тому, що вся сучасна економічна політика большевиків базується на експорті хліба, якого як раз вони добувають більше на Україні й Кубані, немилосердно визискуючи українського селянина. Отже, державний капіталізм...

Москва пішла війною проти України, проти українських соціалістичних партій під лозунгом заведення „справжнього“ комунізму, а закінчила державним і приватним капіталізмом. Таким чином, наша соціалістична політика тепер на Україні здається якимсь недосяжним ідеалом консеквентности і соціалізму. Не може цього не розуміти кожний чесний соціаліст, не може не почувати цього кожний вдумливий робітник і селянин. Боль-

шевики вели величезну війну, з нечислими жертвами, проти — демократичного соціалізму, щоб завести одну з найгірших форм капіталізму — державний капіталізм, про який при диктатурі пролетаріату, по виразу Бухаріна, „не может быть и речи“. З якими ж ви очима тепер вихвалюєте його?!

Величезний визиск України Москвою — ось практична мета большевиків, якої вони досягали і почасти досягають у формі побільшеного С. Госп. податку (на Україні 7 руб. з десятини, а в Росії 2—4 рублі!), у формі величезного „торгового баришу“ на експорті продуктів укр. господарства, на різних натуральних повинностях, розкладках, на урядуванні, на визискові „кошторисним порядком“, на концесіях і т. д. і т. д.

Робітництво одержало нарешті 10 годинний робочий час, бідне селянство — „кабалу“ у куркулів, а опріч того — велике безробіття в містах і на селах, створилось „перенаселення“, в наслідок якого українців переганяють в Сібір і взагалі по-за Україну, а на кращі землі на Україні садовлять жидівських колонистів.

Жорстокий визиск — ось яка економічна система на Україні панує замість комунізму, чи соціалізму. Большевицька революція прийшла до заперечення своєї програми. Катастрофічно-циничного заперечення. Цієї програми вже нема. Але большевицька влада ще тримається.

Чим-же вона тримається?

Диктатуру меншости над більшістю.

Ми вже знаємо цю табличку; що вказує хто керує Україною:

В політичному керівництві (партія + центр. - урядові установи)	Руських	Жидів	Українців	Инших
	41.7%	25.0%	24.3%	9.0%
В господарсько-фінансово- му керівництві (промисло- вість + фінанси)	49.5 „	26.7 „	15.5 „	8.3 „
Пересічно:	44.7 „	25.5 „	20.9 „	8.9 „

Склад відділу ВКП на Україні з національного погляду такий: КПБУ складається на 1. VII. 1925 року:

українців	39.9%
росіян	40.0 „
жидів	11.8 „
инших	8.3 „

Розуміється, ми не впадаємо в блуд що-до тих 39% українців: з їх половина російсько-жидівських псевдонимів.

Ця система керування Україною опирається на склад війська на Україні, в якому 42% українців (низчий склад), і 58% чужинців, яким належить і командний склад.

Національний-же склад цілої України з офіційних большевицьких даних („Национальный состав советской Украины“, збірник під ред. наркома

внутр. справ Черлюнчакевича) такий: українців 81.6%, і руських 7.2%, жидів 4.6%, інших 6.6%. Чому-ж більшість не вибирає своїх представників до керування відповідно своїй силі? Це-ж природня властивість всякої більшости — творити життя відповідно своїй силі! В Росії керує російська більшість, а на Україні — російська меншість, а не українська більшість! Цього факту ніяка словесність, ніяка большевицька брехня не затушкує...

Такий факт може мати місце тільки там, де панує сила зброї, де методом влади є завоювання і насильство.

Щоб позбавити читача всяких ілюзій що-до „українізації“ відносин на Україні, я подаю за офіційними відомостями. (Див. „XIV с'езд Всесоюзної Коммунистической Партии (Б) 18—31 декабря 1925 г. стенографический отчет. Изд. второе. Госуд. Издательство, Москва-Ленинград, 1926 г.) список представників від українських земель на XIV з'їзді ВКП. Цей з'їзд, як трактують большевики, є верховною владою. Фактично ми знаємо, що ЦК і Че-ка є ще більшою владою!

Так ось перегляньте списки делегатів, зверніть увагу на призвища їх, а тоді й продумайте той жахливий стан, в якому перебуває наша Україна.

Делегати поділяються на дві групи: з рішачим голосом — 662 душі. і з дорадчим голосом — 642 душі.

Делегати з України:

КИЇВСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ:	рішачі	— Берсен, Визерский, Жданов, Затонский, Ключек, Михельсон, Постишев, Придатко.
	дорадчі	— Брегман, Левик, Марголін.
БЕРДИЧІВСЬКА	„	рішачі — Мезіс, Темкін.
	„	дорадчі — Крахмаль.
УМАНСЬКА	„	рішачі — Плачинда.
БІЛОЦЕРКІВСЬКА	„	рішачі — Постолювський.
ЧЕРКАСЬКА	„	рішачі — Суханов.
	„	дорадчі — Гудима.
ВИННИЦЬКА	„	рішачі — Новиков, Фабриціус.
	„	дорадчі — Пукіс.
КАМЕНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКА	„	рішачі — Горбань, Ноготович.
ПРОСКУРІВСЬКА	„	рішачі — Фесенко.
ТУЛЬЧИНСЬКА	„	рішачі — Логвинов.
МОЛДАВСЬКА обл.	„	рішачі — Бадєєв.
ЖИТОМИРСЬКА	„	рішачі — Донеєко.
ШЕПЕТІВСЬКА	„	рішачі — Закс.
	„	дорадчі — Фотель.
КОРОСТЕНСЬКА	„	рішачі — Андрюхін.

Так представлена правобережна Україна, а лівобережна і степова ось як:

ПОЛТАВСЬКА	„	рішачі — Рокітов, Шліхтер.
	„	дорадчі — Лізін.

КРЕМЕНЧУЦЬКА	„	рішаючі — Владіміров, Парасятніков. дорадчі — Ордельян.
ЛУБЕНСЬКА	„	рішаючі — Блеєр.
РОМЕНСЬКА	„	рішаючі — Закандирін.
ПРИЛУЦЬКА	„	рішаючі — Шуб.
ПАВЛОГРАДСЬКА	„	рішаючі — Барабанов.
ЧЕРНИГІВСЬКА	„	рішаючі — Варелас.
НІЖЕНСЬКА	„	рішаючі — Маслюк.
КОНОТОПСЬКА	„	рішаючі — Тарасов.
ГЛУХІВСЬКА	„	рішаючі — Сідерській.
ХАРЬКІВСЬКА	„	рішаючі — Бездолін, Гаврілін, Гулий, Зеліков, Когановіч, Кіркїж, Кожухов, Куба- сов, Ліхачев, Нарижний, Петров- ський, Швайченко. дорадчі — Булат, Височіненко, Гринько, Дані- левська, Зайцев, Косова, Марков, Шумський, Якір.
СУМСЬКА	„	рішаючі — Аболін-Федоров.
СТАРОБІЛЬСЬКА	„	рішаючі — Казачков.
КУПЯНСЬКА	„	рішаючі — Майборода.
ІЗЮМСЬКА	„	рішаючі — Рутковській.
КАТЕРИНОСЛАВСЬКА		рішаючі — Медведєв, Мулін, Римас, Сухомлин, Черносвітов, Чубарь. дорадчі — Астахов, Муценек, Смірнов, Уласюк.
ЛУГАНСЬКА	„	рішаючі — Афонін, Мальцев, Ольховий, Пуга- чевській, Рухимович, Семенов, Шмідт. дорадчі — Зорін, Курганов, Ляпін.
АРТЕМІВСЬКА (Бахм.)		рішаючі — Владімірській, Костилов, Кужелев, Ляліков, Михайленко, Равич, Рад- ченко, Тюрін, Худаєв. дорадчі — Запорожец, Кожемякін, Невраєв, Самолінов, Твердохлебов.
СТАЛІНСЬКА (Юзово)		рішаючі — Васільєв, Клименко, Масленко, Мі- рошін, Моїсеєнко, Поспєєв, Сер- гєєв, Скрипник, Сотніков, Шкадінов. дорадчі — Гнутенко, Россолов, Риклін, Хру- щов, Шеруділло.
ЗАПОРІЖСЬКА	„	рішаючі — Котельніков. дорадчі — Леппик.
ДОНЕЦЬКА	„	рішаючі — Селіванов.
КАМЕНСЬКА	„	рішаючі — Букатий.
МЕЛІТОПОЛЬСЬКА		рішаючі — Ермоленко. дорадчі — Икс.
ТАГАНРОЖСЬКА	„	рішаючі — Лубенцев, Москатов. дорадчі — Зявкін.

МАРІУПОЛЬСЬКА „	рішаючі — Ляскуткін, Ткаченко. дорадчі — Степанюга.
ХЕРСОНСЬКА „	рішаючі — Сапов. дорадчі — Качінській.
МИКОЛАЄВСЬКА „	рішаючі — Березін, Яковлев. дорадчі — Гайдук.
ОДЕСЬКА „	рішаючі — Бессонов, Корнюшін, Крістоловський, Лебедь, Лейбензон, Молочков, Позняков, Степанов. дорадчі — Главацький, Федоров.
КРИВОРІЖСЬКА „	рішаючі — Мищенко, Шувирін. дорадчі — Просвірін.
ЗІНОВ'ІВСЬКА (Елисавет.)	рішаючі — Жуковській, Мануйленко. дорадчі — Левшін.
ПЕРВОМАЙСЬКА „	рішаючі — Коротченко.
Разом — з рішаючим	108 (або 16.0% од всіх делегатів з ріш. голосом)
з дорадчим	45 (або 7.0% „ „ „ з дорад. голосом)

Список показує, що українців з їх не більше: ріш. 23 душ, дорад. 10 душ (або 18.5% від делегатів з України чи 3% від усіх дел. з ріш. голосом і 155% від дел. з України чи 1.1% від усіх делег. з дорадч. голосом).

По губерніях це представляється так:

Від	Київщини делегатів	рішаючі	дорадчі	з їх	українців	рішаючі	дорадчі
„	Поділля	7	— 1	„	2	— —	
„	Волині	3	— 1	„	1	— —	
„	Полтавщини	8	— 2	„	—	— —	
„	Чернігівщини	4	— —	„	—	— —	
„	Харківщини	16	— 9	„	2	— 3	
„	Катеринослав.	36	— 19	„	9	— 4	
„	Степ. Таврії	4	— 2	„	1	— 1	
„	Херсонщини	16	— 6	„	3	— 1	
		108	— 45	„	23	— 10	

Становище на Кубані і Чорноморщині подібне-ж. Хто був делегатами від цієї області? Ось вони:

Від КУБАНСЬКОЇ ОРГ:	рішаючі — Баранов, Мерзляков, Прокопенко, Уборивич, Єйсман. дорадчі — Архипенко, Лола, Полуян, Шелохаєв.
КРАСНОДАРСЬКОЇ „	рішаючі — Чекушін.
АРМАВИРСЬКОЇ „	рішаючі — Ефремов, Зеваєв, Позерн. дорадчі — Краснов.
ЧЕРНОМОРСЬКОЇ „	рішаючі — Баришев, Самойлова-Землячка, Смірнов. дорадчі — Гикало.
МАЙКОПСЬКА „	рішаючі — Кондратьєв
АДИГЕЙ-ЧЕРКЕСЬКА	рішаючі — Газов.

Разом — 14 ріш. + 6 дорадч., з їх не українців напевно 14 + 4.

Та самісінька картина і в Криму, од якого делегати:
рішаючи — Варейкіс, Дерен-Аперли, Мацкевич, Осьмов, Петропавловській,
Степанов.

дорадчі — Дирик, Маметов, Мاستинь.

Ми-б могли для аналогії навести дані по Кавказу, Туркестану, Узбекистану, Башкирії Киргизії, Білорусі і т. д., але не будемо обтяжувати виклад цим, бо заздалегідь ясно, що і в тих областях становище подібне, як на Україні і на Кубані. Але досить того, що цей з'їзд „вибрав“ ЦК з 63 осіб і до їх 41 кандидати, між якими українців нема. Ось чому так грізно звучить авторитетна заява українського „старости“ Петровського 16 квітня 1926 року в Москві на засіданні „всесоюзного“ ВЦІК, у при полеміці з Ларіним, що Україною „правят рускіе рабочіе“, під яким треба розуміти не робітників, а присланих з Москви станових приставів.

Отже, чи не ясно як день, що про владу на Україні українських селян і робітників не може бути й мови? Значить, нахабна брехня окупантів і їхніх українських яничарів спростовується очевидними і потрясаючими фактами. І тут нам треба особливо зазначити та підкреслити той факт, що всі українські ренегати, які особливо кричать про „владу українських селян та робітників“, що вони не тільки очевидячки брешуть, але ще й не мають жадного значіння в системі большевицько-московської окупації. На з'їзді РКП вони не мають голосу! В ЦК їх не вибирають! Шумський і Гринько попали тільки в „дорадники“, а де-ж Полози, Ковалеви, Любченки, Касьяненки, Мазуренки, Пісоцькі, Щупаки, Тарани, Коцюбинські, Филипенки, Хвильові Яворські, Барани, Гадзінські, Коряки, Вікули, Дідушки, Одинці et tutti quanti, не кажучи вже про „безпартійних“ Грушевських, Чечелів, Остапенків, Шрагів, Христюків, Степаненків, Любинських, Голубовичів, Поршів, Ніковських і ин. безчислених „без лести преданих“ хвалителів чужої насильницької влади на Україні?

Чому оті всі „боротьбисти“, незалежники, „укаписти“, і т. п., що „злилися“ з КПБУ, що вирішували долю українських селян і робітників, що повставали з зброєю в руках проти української соціалістичної влади, що шпіонували проти укр. соціалістів на користь Москви — чому вони, такі смирененькі слуги московсько-державного і непманського капіталізму на Україні, не мають чести постояти навіть за порогом з'їзду „їхньої“

партії? Вони корчили з себе „лідерів“, вони-ж „знали“ де ліпше, де гірше, вони-ж виносили резолюції про напрям революції і були такі непримиримі до української соціалістичної влади? Чому вони стали такими ягничками проти московсько-непманського капіталізму на Україні і навіть не пішли в опозицію проти його?

Чи безсилля, чи велика нечесність скувала їх уста і їх руки? Вони тепер прислужуються панам, одсунуті в найдавший куточок життя, відкіль не осмілюються навіть скиглити і пицати. І то перед очевидним і страшним фактом: Україну гноблять і визискують насильники-окупанти, в імені (але проти волі) українських селян і робітників виступають самозванці-насильники, наброд, грабіжники, паразити, що довели 60% укр. селянських господарств до без-кінності, 50% їх-же до без-посівності, до рабства, бідноти, до повного знищення?

У відповідь на це вони белькотітимуть про „українізацію“ шкіл і „апарату“, не розуміючи, яке велике шарлатанство за цим криється. Пригаду-

ється, як після НЕП-у газети смакували такі звістки, як те, що в Москві чи Києві „почали ходити трамваї“, почала „функціонувати пошта“, що десь навіть „поливали вулиці“, ремонтували доми, або засвітила електрика, правильно їздили потяги і т. п. Те, що на іншому світі є звичайним, нормальним, буденним, те в СРСР викликає здивування, захоплення і компліменти „совітській владі“. В Європі кожний клочет освітлений електрикою і ніхто цьому не дивується і перед владою в компліментах не розповзається! Большевики хваляться „українізацією“ „укр. школами“! Що селяни говорять по-українському — тут нічиєї заслуги нема. Що селяни утримують українських учителів, що українці пишуть книжки й газети по-українському — це не дивниця. Було-б дивно, як би вони робили навпаки. Але коли чужа влада народом примушена йти на уступки і дозволяти українські виклади та книжки, то впадати з приводу цього в телячий „восторг“ може тільки невігойний дурень або лицемір-блюдолиз.

Що-місяця подається статистика про „українізацію“ апарату і т. п. Рідко що виглядає так курйозно, як ця „українізація“. Передовсім, вона полягає у вивченні мови чиновниками окупації. Не то що-б пустити в апарат українців, для яких і курсів мови не треба влаштовувати, а окупація хоче, щоб Смердякови і Епштейни навчились по-українському. Українізація — це боевий кінь, на якому грає виграє окупація на втіху політичних малолітків з „самоотверженних малоросіян“ які не розуміють того, що „українізація“ є покажчиком кризи большевизму і большевиків.

Розгляньмо один документ.

Після IX З'їзду КПБУ, *) що почався 6 грудня 1925 р., коли завзятий „вукраїнець“ п. Каганович робив підсумки і все було „гарзд“, харківські діловоди поїхали на „знаменитий“ XIV з'їзд ВКП (18-31 грудня 1925), де розверзлась перед ними паща опозиції, веденої Зінов'євим, Каменевим, Сокольниковим, Крупською і ин., коли було сконстатовано, що ВКП організувала державний і приватний капіталізм замість соціалізму.

В квітні 1925 у Москві відбулась сесія ВЦИК-у, де 16 квітня сталась пригода — виступ Ларіна (Лур'є) проти харківських діловодів Чубаря і К-о, які ніби-то повели „шовіністично-українську“ політику „перекрашування вивісок“ à la Петлюра і цим створили на Україні „руський вопрос“.

Харківські діячі — Чубарь, Петровський, Затонський, Скрипник, Гринько і ин. виправдувалися і вели себе доволі агресивно, особливо уїдливо і „нахабно“ тримав себе Скрипник, що заявив, що вони собі братимуть урядовців, яких їм треба. Петровський, підкресливши, що Україною керує „руський рабочий“ і аж до недавна в комісаріяті внутрішніх справ у Харкові не було ні-однісінького українця, далі розкрив скобки і виявив, що вони, правителі, вже не задовольняються набродом з Москви і будуть брати собі, мабуть, „шовіністів“. Чубарь розкрив зміст полеміки ще ширше, коли сказав, що вони будують Україну, а не Малоросію.

Харківські правителі доводили, що коли хто хоче, щоб „совітська влада“ на Україні „не полетіла к чорту“, то треба йти в українізації швидче й далі, до створення повної національної культури, до створення України, як закінченої в своїй будові нації, а Ларіни і К-о з жахом на це ди-

*) З'їзди і конференції всяких „державних“ і „партійних“ організацій в СРСР аранжуються так, щоб на Україні і взагалі „на місцях“ вони відбувалися раніше, ніж в Москві, з метою виявлення розбіжностей, ухилів, опозицій, які заздалегідь „вичищаються“ щоб в Москві продемонструвати „єдність“, „сталевість“, „ленінізм“. Так і тепер: конференція ВКП буде 25. X., а конференцію КПБУ призначено на 7. X. ц. р.

вляться як на знищення „руськості України“ і розбиття легенди про триєдність „русского народа“. Створилось зачароване коло, з якого нема виходу: або совітська влада — тоді українізація аж до витворення повної окремої нац. культури і „випирання“ з України росіян, або відмова від українізації і... катастрофа совітської влади. І так, і так діло йде до скасування московської диктатури на Україні. Виходу нема. Безнадійна криза, яку розв'яже стихійний хід життя на користь України, а не Москви. Оце то й загрожує кінцем. В цій політична криза большевизму на Україні.

ВКП йде на українізацію: во ім'я влади КПБУ думає навіть... українізуватися. Оті всі Тадеєви, Смірнови, Блеєри, Закси і ин., що сараною налетіли на українські ниви і трощать доробок українського селянина, йдуть вже аж на таку „уступку“, що хочуть „забалакаті“ по-малоросійському, щоб їх наші люде за „своїх“ признали і владу та гроші їм віддавали. Так ось в такій атмосфері і в такій послідовности прийшло до того документу, який будемо розглядати: „Тези ЦККПБУ про підсумки українізації“, опубліковані 15 червня ц. р. в „Вістях“, це б то через два місяці після фатальної суперечки з Ларіним у Москві.

12 тез, як 12 заповідів. Треба їх нам зятати, як свідоцтво незвичайного політичного мошенства і дурисвіцтва.

1 теза: самохвальство аж до істерики:

„З самого початку свого існування більшовицька партія поклала в основу національної політики повне право нації на самовизначення. На цій позиції вона стояла повсякчас... Жовтнева революція дала змогу нашій партії здійснити на практиці право націй на самовизначення, розірвавши примусові пута що зв'язували народи, поневолені царатом. В Союзі соціалістичних радянських республік трудящі маси усіх об'єднаних рівноправних республік знайшли ключ до остаточного розв'язання національного питання та знищення усіх слідів національного гніту...“

А що вказує їхня статистика? Українськими селянами і робітниками керує „русский рабочий“ (заява Петровського), замість їх їздить на з'їзди верхньої влади (список делегатів на XIV з'їзд ВКП) і т. д. Розв'язати національне питання значить усунути національні антагонізми шляхом здійснення права самовизначення. ВКП жовтневою революцією „знайшла ключ до остаточного (!) розв'язання національного питання“ в формі... визиску і поневолення України.

Друга теза має в собі твердження, що „громадянська війна на території України вирвала з корінням основи національного і державного рабства“ воюючи проти „української націоналістичної дрібної буржуазії“, це б то проти українських соціалістичних партій. Бадєєви, Сергєєви, Блеєри і К-о розхристались таки здорово!

Третя теза — про прийняття „ленінізму“ всякими „контр-революціонерами“.

Четверта описує умови на Україні і робить признання, що

„українська партійна організація (та ж КПБУ) спочатку недоцінювала ваги національного питання в революційній боротьбі на Україні, а деякі товариші доходили навіть до заперечування самого існування української нації...“

Отже „спочатку“ було дві річи: ВКП і КПБУ спочатку розв'язала остаточно національну справу і „спочатку“ не доцінювала її!

А „де-які товариші“ заперечували навіть існування української нації. Не де-які, а всі „товариші“ руські й жидівські, які були і є керуючою більшістю, які їздять на з'їзди, рішають, голосують, займають посади

на Україні і визискують її. Правдиво тільки те, що лиш „де-які товариші“ визнавали українську націю, це б то комуністи — українці, які поступенно мобілізувались в КПБУ з українських „контр-революційних“ партій. Їх була і є меншість, яка не удостоєна навіть бути на з'їздах ВКП, маючи на обов'язку лише одно — вихвалювати „товаришів“ росіян та жидів та їх непмансько-совітський проти-український апарат.

П'ята теза має в собі ще ефектніше признання:

Однак, уже в період німецької окупації КПБУ визнала завдання будівництва України, як окремої радянської держави, наявність української культури, існування української мови. Тоді на сцену появилась неправильна, немарксистська й неленінська теорія боротьби двох культур, української та руської, при нейтралітеті партії й Радвлади або навіть за їхньою допомогою, визнаючи неминучий процес русифікації“.

Обидві фрази наведеної цитати вказують на одно: коли було помічено окремішність українського народу, тоді було оповіщено йому боротьбу під лозунгом русифікації. Хто це „помітив“, хто „оповістив“ війну? Розуміється, диктатура, це б то КПБУ, власне ВКП, це б то руські й жидівські комуністи та непмани й урядовці. Значить про який „нейтралітет“ Радвлади може бути тут мова? Привезені з Москви „Ревкоми“ повели війну не тільки проти українських партій і влади, а й проти українського народу з метою його русифікації. Так ось ми, українські соціялісти, тому й боролись за самостійну Українську республіку, щоб охоронити народ від жаху насильства і русифікації, а проти нас пішли не лиш московські й жидівські комуністи, але й „де-які товариші“ з українських партій, політичні сліпці або авантюристи.

„Тільки з великим зусиллям, при безпосередній участі тов. Леніна й при тім далеко не відразу, а повільно, удалось переламати недоцінювання національного питання та неправильного його розуміння серед керівничої (!) частини партії. Ще з більшим зусиллям вдалося провести правильну лінію в національнім питанні серед партійних мас. Тільки після XII з'їзду партія остаточно й рішуче пірвала з теорією боротьби двох культур і стала на шлях активної українзації“.

Словом аж 5 літ (з 1918 — 1923 р.) треба було їм вести боротьбу проти українського народу во ім'я русифікації, щоб прийти до думки про українізацію. Від русифікації до українізації! Це знов для росіян і жидів комуністів є кризою мети: йшли до русифікації, боролися проти України, балакаючи про її „самоозначення“. Коли вони з 1917 по 1923 рік 6 літ кричали про „самоозначення“, й про „самостійність України“, про федерацію, а тимчасом проводили русифікацію, то в дійсности вони безсоромно брехали. Ми як раз і вказували на цю брехню, через те ми й боролися за соціялістичну Україну, незалежну від Москви. З якими очима вони тепер признаються про це! А ви, комуністи-українці, наші бувші товариші по соціялістичних українських партіях, невже ви щиро кричали на користь Москви, коли вона аж до 1923 року вела русифікацію і цькувала вами нас? Навіть і досі цькує бо, нічийми устами як вашими, панове Любченки, Щупаки, Тарани ганьбяться і опльовується перед народом праця українських соціялістів-революціонерів за кордоном.

В шостій тезі знаходимо каталог українізації: все в цифрах і відсотках. Всю українізацію веде, розуміється, КПБУ й головню її центральний комітет. Але в українізації зроблено мало.

„Головні труднощі ще перед нами. Ми ще не маємо рішаючих наслідків в українізації партії, а без цього для партії надзвичайно утруднене керівництво всіма культурними процесами серед українських мас...“

Таким чином, українізуючи всіх і вся, партія не українізує себе. І це є головним вузлом кризи і показчиком, що КПБУ на цьому пункті розіб'ється. Чому? А тому, що руські і жида стати українцями не можуть. Ще торік ми одзначали в статті „Куди вони йдуть“ їхні намагання поставити питання про українізацію партії. Якраз п. Чубарь тоді яскраво доводив необхідність цієї українізації. Минуло більше року і „Тези“ знов говорять про це, як про річ бажану, але про річ будучу. „Будучою“ вона залишиться завжди, коли не буде установлено, який метод треба для цієї українізації: чи „вивчення мови“ чужинцями, чи перехід влади до української більшості?

При „диктатурі пролетаріату“ розв'язання проблеми українізації не можливе тому, що диктатура московської компартії виходить з засади про владу „пролетаріату“, це б то присланих з Москви елементів з домішкою до їх місцевих прихильників Москви, ігноруючи українське робітництво і селянство, які разом творять подавляючу більшість населення. „Теза“ посилається на національний склад робітництва на Україні і в цім бачить об'єктивну трудність українізації.

„Наша партія на Україні спирається на робітничу клясу, що її більшість говорить руською мовою. Так само руського походження є більшість наших старих большевицьких кадрів“.

Що до робітництва — це неправда, а про „кадри“ так. Як відомо, цих „кадрів“ до революції на Україні було всього 1060 осіб („Партія в цифровом освіщені“), а 99% членів партії недавнього виробу. Навіть між делегатами на XIV з'їзд ВКП на 153 душі було „старих большевиків“ вступивших у партію до 1917 року) всього 55 осіб, це б-то тільки 1/3. Так що в цілій КПБУ тих „старих кадрів“ як кіт наплакав, але якраз вони росіяне і керують Україною.

Недавно большевицькі газети подали статистичні відомости про національний склад робітництва на Україні, з яких виходить, що в 28 округах (з 41) українці-робітники творять 50—80% всього робітництва.

Між иншим в округах:

	укр.	росіян	жидів	інших
Полтавській робітників	77.2 %	9.1 %	—	
Артемівській	50.9 „	29.1 „	—	
Запоріжській	56.6 „	24.7 „	—	
Київській	49.4 „	24.0 „	—	
Харківській	47.5 „	34.4 „	14.0	
Луганський	37.8 „	56.2 „	—	
Катеринославський	32.4 „	29.4 „	34.2	
Сталінський	29.5 „	62.7 „	—	
Взагалі по всій Україні.	49.0 „	31.6 „	12.8	5.7

Отже бачимо, що в робітництві України українці-робітники творять 49%, а росіяне 31.6%, чому ж керують Україною „руссіє“, а не українські робітники (як заявив Петровській) — це відомо Москві і нам. Он бачите в Полтавській окрузі українців-робітників 77.2%, а на з'їзд представниками од їх поїхали Рокітов, Шліхтер і Лізін а не хто инший!

А. Хвиля в своїй брошюрі „Национальный вопрос на Украине“ (Гос. Изд.-во Украины, 1926 р.) подає такі цікаві відомости про українське робітництво (ст. 35):

Українці в окремих союзах і їх знання української мови:

С о ю з и	Україні	Говорять по укр.		Українці	Говорять по укр.
Цукроварники	70.2%	38.6%	Комун. господ.	44.3%	23.6%
Робземліс	58.4 „	20.4 „	Будівники	43.1 „	36.9 „
Папірники	55.5 „	15.7 „	Роб. просвіти	42.5 „	25.3 „
Текстильники	54.9 „	47.3 „	Харчівники	40.7 „	20.1 „
Залізничники	51.4 „	11.4 „	Гірники	39.7 „	19.4 „
Водяники	46.8 „	19.7 „	Совіт. робітники	83.6 „	17.1 „
Місц. транспорт	46.4 „	17.6 „	Мед. сантруд.	31.1 „	15.3 „
Металісти	46.2 „	19.1 „	Дереворобці	30.0 „	27.2 „
Нарпит.	45.4 „	21.8 „	Друкарі	27.0 „	6.3 „
Хемики	45.2 „	37.6 „	Шкірники	24.0 „	8.1 „
Роб. мистецтва	23.7 „	17.0 „	Швальники	6.6 „	4.4 „

Правда, по інших відомостях, пізніше опублікованих, українців-робітників рахується:

в цукроварництві	51.9%	(а не 70.2%)
„ робземлісі	74.5 „	(а не 58.4 „)
„ гірництві	44.9 „	(а не 39.7 „)
„ хемичний пром.	49.6 „	(а не 45.2 „)
„ індустрії взагалі	<u>(росіян 40.6%)</u>	

Коли ми внесемо ці поправки в вищенаведену таблицю, то ми все-таки мусимо признати, що в робітництві українці є більшістю (49%), росіяни на другому місці 31.6%, жида на третьому — 12.8%. Але навіть в самій індустрії українці-робітники є більшістю, хоч відносно росіян не дуже переважають (41.6% проти 40.6%). Мусимо звернути увагу на фатальні цифри:

Совітські робітники (урядовці в держ. установах) складаються титулярно в більшості з українців (83.6%), а фактично — українців, що говорять по-українському між ними тільки 17.1%. Не менш грізне становище у залізничників, де українців справді тільки 11.4%, мистецтві (17.0%) медсантруді (15.3%), друкарстві (6.3%), папірництві (15.7%), місцев. транспорті (17.6%) і навіть в... робземлісі (20.4%).

Ведучи 5 літ, як признаються большевики в „Тезах“, між нашим робітництвом русифікацію, тепер вони заявляють, що робітництво на Україні в більшості говорить руською мовою й цю обставину виставляють, як об'єктивну перешкоду для більш успішної українізації. Всю нестійність цієї постановки видно зразу і кожному: а як же з союзом робітництва й селянства? Чи не творить українське робітництво й селянство величезної більшості населення?

Коли компартія маніякально повторює про „диктатуру пролетаріату“, то розуміється той факт, що пролетаріат на Україні складається з 49.0% українського робітництва 51% неукраїнського (росіяне, жида, поляки, німці і т. д. і т. д.) є дуже важним. Пролетаріат поділений пополам: одна частина говорить укр. мовою, а друга — національний конгломерат — руською. Але чи може хто-небудь українську культуру, культуру більшості населення (82%) принести в жертву незначній меншості? Окрім насильників — ніхто. І той факт, що 1923 року компартія відмовилась в принципі від русифікації України, вказує, що навіть для насильників є не можливе. І „Тези“ про це признаються:

Саме тепер, більше ніж колись, від партії вимагається прискорення загального темпу українізації, опанування процесом українізації, що стихійно зростає“.

Отже КПБУ тепер признає, що процес українізації йде мимо неї. А це значить, що українізація не є ділом рук компартії, а ділом українських суспільних груп. Ні руські, ні жидівські, ні польські, ні німецькі, ні молдаванські, ні які інші групи українізуватись органічно не можуть. Українізується нестримним гоном внутрішнього життя, зросту суспільної свідомості український народ — такий закон, якого ніхто не знищить і ворог ним не опанує.

Як же може КПБУ опанувати стихійним зростом українізації і тим більше „всіма культурними процесами серед українських мас“? Невже та партія, в якій більшість належить росіянам і жидам (60%), котра (більшість) керує Україною, репрезентує її на з'їздах, — зможе українську культуру знати, підтримувати, розвивати і любити краще ніж самі українці? Ні, це неможливо, а тому не КПБУ в цілому і не КПБУ в своїй більшості (російсько-жидівській) зможе і буде керувати українськими культурними процесами. І це вже КПБУ признала, підкресливши, що українізація зростає стихійно, помимо КПБУ.

Правда переможе!

Переможе життя, а не доктрина насильництва меншості над більшістю. Опанувати процесом українізації зможе не КПБУ, а тільки її меншість — українська частина, коли вона зможе висловити інтереси, настрої, стремління і віру трудової більшості українського населення: робітництва і селянства. Коли зможе висловити... так, це основне. Але чи зможе вона висловити, коли вона не має свободи вислову? Ні через те проблема українізації упирається в проблему влади. Культурна проблема по суті є проблемою політичною: українізацію краще можуть вести тільки українці, а тому в українській республіці влада мусить належати більшості (українцям) в співпраці з меншостями.

Росіяне й жида муситимуть відмовитись від монопольної влади: так вимагає отой стихійний зріст українізації. Щирими прихильниками українізації є тільки українці, бо вона є виразом їх природи, інші-ж національні групи КПБУ можуть українізацію тільки „допускати“ з політики чи з політиканства, зрештою — нещиро. Тому хід життя на Україні йде туди, куди органічно він може йти: до збільшення стихійної українізації і через те, до збільшення політичного впливу українства. І тоді настане остання велика криза КПБУ: перехід влади від росіян і жидів до українців. Вони ролями мусять помінятись, коли у їх знайдеться почуття і розуміння дійсності і непохитних підстав життя: більшість не може довго залишатись в рабстві у меншості.

З болем і жалем для одних і з радістю, ентузіазмом для других цей закон здійсниться в неможливому розвитку стихійних стремлень більшости. Цю перспективу вже відчула КПБУ, а незабаром і зрозуміє її. Може вже починає розуміти, бо не дарма пише:

„Розвиток НЕП,а, зріст капіталістичних елементів господарства, як у місті, так і на селі, означає зріст буржуазії та загострення національної боротьби серед неї. Таке загострення неминуче звязане зі зростом шовінізму, як руського, так і українського, а також єврейського та інших. Зріст шовінізму серед буржуазії, що розвивається, безперечно впливає на селянські, а також, звичайно в меншій мірі, на робітничі маси. Все те знаходить і своє відзеркалення й на настроях у середині партії, що тисячу нитками звязана із своїм соціальним оточенням“.

Буржуазія тут ні до чого. Підкреслені слова з сьомої тези чи не найглибша в своїх соціально-філософських висновках концепція. КПБУ значить констатує те, що говорила недавно „опозиція“ на XIV з'їзді ВКП. Збільшується капіталізм: не державний, а... стихійний, цеб-то приватний! От же, ви панове, прийшли не туди, куди вцілялись! І їм думається, що зросте шовінізм та національна боротьба між трьома головними групами буржуазії: руської, жидівської, української. Ну, і який же висновок з цього? КПБУ каже, що ця боротьба відзеркалиться в її самій. „Відзеркалення“ боротьби та ще й буржуазних груп та ще й у... комуністичній партії означає передовсім велику чудасію в комунізмі, а друге — од цієї боротьби розпадеться партія: бо коли одна частина в ній „відзеркалюватиме“ комунізм, друга капіталізм український, третя — капіталізм руський, четверта — капіталізм жидівський, п'ята — селянський шовінізм, шоста — робітничий шовінізм аж трьох національних груп, сьома селянський „трудоізм“, восьма — робітничий соціалізм, дев'ята — державний капіталізм і т. д., то хіба ж може втриматися партія зеркалом всіх цих змагань, хіба може стати одна партія виразником інтересів всіх груп? Хіба вона може залишитись, як це проповідує буржуазія, єдиною національною партією, що висловлює волю і інтереси всіх? Ні, вона повільно чи раптом, тихо чи бурхливо розломиться на складові частини. Дзеркало, коли в його одночасово захоче заглянути двадцять голів та ще й заглянути за всяку ціну — посиплеться шматочками, причім і голови поважно стукнуться лобами. Такий „баран-баран-дук“ означає розпад партії, горожанську війну і перехід влади в інші руки, цеб-то — революцію.

Марксистська партія мусить-же зрозуміти, що взагалі одна партія не може в собі відзеркалювати того, що відзеркалюють інші партії, багато інших партій. І коли вона не хоче в другий раз повторяти те, що вона проробила — громадянську війну во ім'я комунізму, щоб прийти до капіталізму, — то вона мусить згодитись на те, щоб різні інтереси „відзеркалювали“ інші партії, цеб-то: перед КПБУ стоїть неминуче завдання: легалізація інших партій і реконструкція влади.

І це неминуче прийде.

Стихійний зріст українізації означає зріст соціально-господарської, культурної і політичної свідомости українського робітництва, селянства, інтелігенції і тих зачатків української буржуазії, які витворила КПБУ своїм (власне московським, НЕП-ом. Цей зріст є зростом сили. Тому й хоче КПБУ

опанувати цією силою, щоб далі триматись на поверхні життя. Тому й треба їй тепер, більше ніж коли „прискорення темпу“ урядової українізації, щоб не вислизло кировництво з рук.

Але хіба КПБУ здібна опанувати цим рухом? Українським рухом ідейно та організаційно можуть опанувати натурально тільки українці, Хіба-ж можливо, щоб у Бадеевих та Заксів з'явилась та природня любов, котра є властивістю національного почуття, любов до іншої національності? Вони-ж українцями ні з сього, ні з того не можуть стати! КПБУ вже відчуває (а може й розуміє) це:

... „руський шовінізм на Україні має могутню підтримку в масах руського міщанства (буржуазії) за межами України. За його спиною старі, далеко ще не вижиті, забобони відносно „української говірки“, відносно переваги руської культури й т. п. Тисячами ниток шовіністично настроєні робітники нашого радянського апарату зв'язані зі спекіялістами, що обслуговують союзні апарати та досі скрізь і всюди кінче потрібну для пролетарської революції кентралізацію силкуються використати для боротьби з економічним та культурним розвитком національних республік. З велико-державним і бюрократичним шовінізмом, що під його вплив підпадають іноді й члени партії, партія провадитиме рішучу боротьбу. Партія обов'язана вести рішучу боротьбу, як у своїх власних лавах, так і в пролетарських масах з перекручуванням інтернаціоналізму, псевдо-інтернаціоналізмом, русотяпством, шовінізмом...“

Годі, бо далі нікуди йти! Все те, що раніш приписувалось буржуазії, в розпалі громадянської боротьби та ще й тепер накидалось цинично і безпардонно соціалістичним партіям, все те тепер знаходиться в партійних лавах КПБУ і в пролетарських масах: перекручування інтернаціоналізму, псевдо-інтернаціоналізм, шовінізм та ще й русотяпство. З чим вас і поздоровляємо!

Ми це бачили у великих лавах ще й раніш, ще тоді, коли всі були самозакохані, пащекуваті і безмірно брехливі, коли ви таких признань ще не робили. Дивлячись реально, русотяпство, руський шовінізм живе не в українцях, а в росіянах — комуністах, що тисячами ниток звязані з Москвою, з „союзним апаратом“, який використовується (та власне він і веде) для боротьби з економічним і культурним розвитком національних республік... Словом, визискують Україну, як кожний чужий буржуазний плантатор.

І це після 5—6 років їх переможного, справедливого, цвітучого панування над Україною КПБУ езопівською мовою говорить і стверджує те, що ми говорили завжди отверто: Україну визискує Москва через апарат свого панування — російську, шовіністичну, русотяпську більшість КПБУ!

Українська меншість бачить і розуміє тепер цю московську ідилію на Україні і як же вона осмілюється закидати українським соціялістам ворожість проти України, коли вони вказують на визиск України й гноблення її Москвою? Як сміє не боротись проти циничних заяв п. п. Когановичів, що вони вважають для України за честь бути під чоботом Москви? Ех, ви, борці за волю України...

Тепер говориться про „тисячу ниток“, якими Москва звязує по руках і ногах Україну через своїх „робітників радянського апарату“ на Україні з спеціялістами „союзних апаратів“, цеб-то з московською бюрократією. Ми це знаємо. Ми знаємо, що оті 83% „українців“ у радянському апараті на Україні при тім, що тільки 17% з їх говорять по-українському, як стверджує А. Хвиля в своїй книжці „Национальный вогрос на Украине“ в 1926 році — є московський фальсифікат. Оці 17% є українцями, а 83% всього радянського апарату є агентами Москви. Отже уря-

дова українізація означає фальсифікацію, а стихійна українізація рано чи пізно... усуне її. Опанувати стихійну українізацію в селі й місті чужинцям, що ведуть боротьбу „з економічним і культурним розвитком національних республік“, не вдасться напевно. КПБУ думає, що:

„Для боротьби з українським шовінізмом, що зростає в місті та на селі, партія повинна не гальмувати, а рішуче проводити українізацію“.

Це добре, але яким шляхом? І тут ми бачимо, що гора родила мишу: „Збільшення нагляду та керівництва всією видаваною літературою“.

Во-істину творчість Миколая II з його розумними міністрами: тащить і не пущать. Наговоривши купу про руський шовінізм, і тисячі ниток, КПБУ висновку не зробила, а зачепивши український шовінізм, сказала про допомогу українізації і збільшення цензури.

Безпомічність висновків з ясного стану річей вказує на органічну хворобу всякої диктатури: нездібність бачити те, що єдино-ж треба зробити — відмовитись від диктатури. Тепер вся чорна сотня в одно говорить, що коли-б Микола II згодився на „Кадетське міністерство“ за 2 тижні до революції, то революції не було-б. Але в тім то й річ, що диктатура високомірна і сліпа — вона не розуміє дійсности, хоч і бачить її. Не здібна на реально-політичні кроки. Розвине навіть широку картину життя і вкаже основні лінії сил, але скінчить ідіотсько-сліпацьким меканням на тему цензури, „тащить і не пущать“ і т. п.

Як і розглянуті нами „тези ЦККПБУ“.

Суперечности, крутіїство, брехливість, самохвальство, владохтивість перемішані з „аналізом“ дійсности, з правильними передбаченнями але все це не инакше висловлюється, як езопівською мовою з її гомеричним афоризмом про „неодмінну потребу диференційованого темпу переведення українізації“, це-б то українізацію вести так, щоб вона йшла скоро і не скоро і „обережно“ і „прискорено“, щоб не зачепити московського status quo на Україні і щоб опанувати стихійним ростом свідомости українського народу і повести його „за собою“.

Це характерна прикмета кретинизму думки, котра белькоче і „об'єднує“ суперечности „сама в собі“: заводить соціалізм і хоче зберегти капіталізм, робить земельну реформу на користь селян, але щоб і поміщикам це було вигідно, тримає диктатуру і говорить про нечувану свободу, хоче українізуватись і не хоче.

Коли люде забалакають такою мовою „об'єднаних суперечностей“, то це певна прикмета, що вони безнадійно захворіли на курячу сліпоту в політиці. Ми чуємо часто цю мову в колах політичного крутіїства!

Забалакала нею КПБУ, вступивши в добу безнадійного політичного кретинизму, якому покладе кінець нове стихійно-батьоре життя.

Криза большевизму на Україні виявилась у сфері загально-ідеологічній. Це криза свідомости.

Соціологічно державний капіталізм, як явище зрощування держави з трестами і синдикатами, є повною суперечністю пролетарській диктатурі — це твердив Бухарін і вся большевицька література „октябрського“ періоду. Тепер вони всі твердять, що державний капіталізм є єдиним шляхом до соціалізму, основної мети „Пролетарської диктатури“. Як це сталось? Тому, що вони безнадійно-захворіли на політичну курячу сліпоту: їхня мета тепер вже инша-влада.

Вони глибоко змінилися, переродилися, вони стали вже суб'єктивно не комуністами, а партією без ідеології, партією, що хоче лишень одного — затримати всякою ціною владу. Через те всі їхні „тези“ будуть змінюватись, відповідно „відзеркалюючи“ стихійний розвиток життя. Вони будуть вести далі політику, якій імя „гра з стихіями“: куди стихії, туди й вони. Стихія за русифікацію — й вони за русифікацію; стихія за українізацію — й вони за українізацію. Стихія за капіталізм — і вони за капіталізм. Стихія поведе їх і на ліквідацію їхньої диктатури. Вони з русотяпством, і з українізацією, з шовінізмом, з псевдо-інтернаціоналізмом — загинуть.

В сфері науки — їхня бідність незвичайна. Наука — бо в більшості говорить проти їх. Академик Павлов кинув їм у-вічі „науковий примітивізм“ і вони виходу з цього не бачуть. З марксизма вони зробили „ленінізм“ — ідеологію державного капіталізму, неп-манства, безвихідности.

В літературі живі стихії берть гору: лозунг „Європа чи просвіта“ (правильніше: Європа чи хуторянство?) викрив зростання живого стремління до культури, боротьби з примітивізмом. „Літературний диспут“ показав всю жалюгідну порожнечу ідеології окремого „пролетарського“ мистецтва. Диспут про театр показав трагічну порожнечу „Березолів“ — вираз інтелігентсько-міщанського декадентства. Диспут про малярство покаже те саме. Здорові стихії вселюдскости і культури ростуть по-за КПБУ, і не їй взятись до керування „всіма культурними процесами в українській масі“, бо вона КПБУ є конгломератом, в якому російсько-жидівська більшість ненавидить органічно душу української маси.

Свідомість українських трудових мас розвивається в напрямку все більшого усвідомлення гніту й визиску України Москвою. Цей гніт і визиск персоніфікується не-українською більшістю КПБУ. Українська маса усвідомлює економічні суперечности, політичний гніт, культурну неволю і в неумолимій діалектиці цих суперечностей викристалізується незабаром сила, що дасть бій жорсткому режимові ВКП на Україні, режимові колоніяльного визиску.

III

КУДОЮ ЙТИ.

Ми в значній мірі не вичерпали фактичних і цифрових даних, яких життя купую вергає нам що-дня на доказ величезної кризи большевизму, але й того, що ми навели на попередніх сторінках, цілком досить для певних і рішучих висновків.

Ми цитували слова большевицьких провідників, ми говорили фактами, які вони самі називали і констатували. А тому ми зберегли повну міру об'єктивности до противників навіть тоді, коли вони були суб'єктивні. І що-ж перед нами? Большевизм відкинув програму „октября“ — комунізм, далі відкинув фактично соціалізм, опершись на державний капіталізм і рівнобіжний з ним приватний капіталізм. Сучасна большевицька політика — своєрідний капіталістичний дуалізм: державний і приватний капіта-

лізм у своїй конкуренційній грі й боротьбі виробляє їм, торує шлях до соціалізму. Так вони думають. Це є своєрідним прикладом їх любимого діалектичного методу: неґація приватного капіталізму — державний капіталізм, а неґацією цього останнього — соціалізм. Їм здається, що державний капіталізм веде до соціалізму, поборюючи приватний капітал.

Дивовижна ілюзія!

Передовсім, приватний капіталізм, як вони самі твердять в „Тезах“, на Україні (і в цілому ССРСР) зростає. Отже нема головного: неґації його, а тому „діалектика“ виглядає як мізерний самообман. Вони твердять також, що й їхній державний капіталізм міцнішає. В дійсности це не так, але припустім на хвилину, що він міцнішає.

Міцнішає лишень поневолення пролетаріату. Факти, наведені самими большевиками про це говорять: большевицьке „Социалистическое Хозяйство“ (т. 5, стор. 184 за 1925 рік) пише, що в кінці 1924 року американський робітник одержував платні що-дня 5,6 долара, англійський — 2,28 дол., німецький 1,55 дол., а російський тільки 0,80 дол. і большевицький „Труд“ констатує ще дальше пониження реальної заробітної платні (через пониження курсу червонця) і зазначає, що з жовтня 1925 року по березень 1926 р. ця платня знизилась ще на 13%, то що може виснувати з цих фактів об'єктивний читач? Заробіток російського робітника в шість разів менший, ніж заробіток американського. І з цього дальші висновки...

Мешкальні умови робітництва в ССРСР, гігієнічні, культурні, матеріальні — жахливі, доказом чого є постійна ворохобня робітництва, страйки, конфлікти зі „своєю“ владою і т. п.

Вся оптимістична казенна балаканина що-дня спростовується фактами: приватний капіталізм зростає — це большевики самі підтверджують, як ми бачили. Державний капіталізм не розвивається: він жив „старими запасами“, які вже тепер вичерпані, тому й викинув тепер лозунг „ощадність — ошадність за всяку ціну!“ Раніш ошадність не турбувала, коли вони жили заощадженням майном поколінь... В знаменитій битві, що почалась на XIV з'їзді, що виявилась і в українських „Тезах ЦККПБУ“, говориться про зріст капіталізму, але не говориться про зріст соціалізму. Чому?

Тому, що зросту соціалізму нема.

І це усвідомила опозиція, ведена Зінов'ївим, Каменевим, Сокольниковим, з якими і Радек, Троцький, Пятаков, Крупська і ин. Як гостріші жидівські уми, з великою чутливістю до змін в світі емпирії і здібніші бачити абстрактні основні лінії суспільного життя, ці люде безмірно стрівожились за будучність свого діла і за будучність себе самих. Вони пішли на конфлікт — і міцний аґреґат „старих ленінерів“ морально розпався*). Проти опозиційників стоїть нерухома більшість партійних людей, що живуть емоціями сьгоднішнього дня і йдуть по лінії найменшого опору — на зустріч міщанській, некритичній масі, що безоглядно котиться по рельсах НЕП-у все далі й далі в обійми капіталізму: словесно зачаровуючись „соціалізмом“, а фактично роблячи капіталізм. Більшість — косна, інертна, матерія. Вона не швидко засвоює те, що вже бачуть гострі уми. Маса

*) Чи „підпорядкують“ вони опозицію, примусять її до „єдности“ — це діла не міняє. Де аргументом є „арешт“, висилка до Сібіру, „зняття“ з посади і т. д. там єдности моральної нема.

співала роками, що вона робить „соціалізм“, а тут їй підносять свої ж провідники, що, мовляв, ми прийшли до капіталізму. І маси, й інші провідники, вражені несподіванкою, не хочуть з цим погодитись. Вони суб'єктивно почувають „соціалістично“, хочуть соціалізму і дійсність перед ними офарбовується в „соціалізм“! Тим більш, що влада за ними, у їх руках. Ніхто над ними не панує, вони роблять, що хочуть, їм все здається таким, як хочуть їх почуття.

Дійсність почувають реально тільки ті, яких вона тисне: робітники і селяне. Робітник, що-дня мусить іти рано наймитом на фабрику, лізти в шахту, робити під доглядом пригінчих „товаришів“, або „спеців“, одержувати (неакуратно) заробітну плату, до-того-ж злиденну, найматись, позбуватися праці за одним махом пальця начальника, за одно „не так“ висловлене слово, за протест проти безправства, тинятись, шукаючи праці в ролі безробітного, бути відокремленим від знарядь продукції, — як у капіталістичному режимі — такий робітник суб'єктивно відчуває, що він живе в поганській капіталістичній країні, де голод, холод, пониження, безробіття, терор, духово-культурні злидні... А тому фрази про соціалізм звучать насмішкою... Селянин під терором, обдируваний, гноблений, позбавлений всього, також відчуває себе не в соціалістичній країні. Словом, і робітник, і селянин і дрібний інтелігент суб'єктивно відчувають неволю і злидні, безправ'я, здирство, хабарництво, злодіяцтво верхів, терор, а не соціалізм. Комуністична партія в своїх верховодячих і керуючих елементах суб'єктивно не відчуває переживань поневолених нею людей. Вона далеко од їх. Вона не чує того гніту, яким вона гнобить інших людей. Вона перебуває в світі ілюзій: їй здається, що вона робить соціалізм, коли його відчуває. Енергічно усуває перешкоди, робить навколо „чистку“, викидає і нищить особливо тих, що позбавляють її ілюзій, що вказують на несоціалістичність її режиму, на нелюдяність і т. п. Тому особливо ненавидить соціалістів і тих комуністів, що переходять в опозицію. Буржуазія для неї не страшна, бо її критику вона просто одкидає, як критику ворога, але страшним їй здається критик-соціаліст, що зриває завісу і показує дійсне пекло її махинацій, що відмовляє їй в головному — в соціалістичній суті. Тут уже вона несамовито лютує на „зрадників“, „меншевиків“, „есерівщину“ і... з вдячністю приймає поради своїх спеців і попутчиків, які льстиво їй хвалять і потакають всьому, одночасово запускаючи руку ще глибше в народню кешеню і в душу компартії, щоб тягти її за собою ще далі в багно капіталізму. Це все відбувається перед нашими очима. Це бачуть і розуміють робітники і селяне, це бачимо ми, це починають бачити опозиціонери-комуністи, це бачить цілий світ, але цього не бачуть і не розуміють самі ті люде, що живуть примарою соціалізму, роблячи капіталізм та ще капіталізм гіршого сорту. Але між ними є вже такі, що бачуть і свідомо роблять капіталізм, як корисну форму наживи і панування. В партії вже „відзеркалюється“ цілий спектр соціально-групових інтересів і психологій: не тільки „комунізм“, але й шовінізм, псевдо-інтернаціоналізм, русотяпство, бо компартія „тисячою ниток звязана зі своїм соціальним оточенням“, цеб-то в першу чергу.. буржуазним.

Основна риса капіталізму — трудящі відокремлені правом власности і розпорядження від знарядь продукції — є основною прикметою і суспільного устрою СССР, де не робітництво в своїх вільних асоціаціях розпоряджає знаряддями і засобами продукції, а держава, це-б то пануюча частина компартії, большевиць-

ка олігархія, „уродливий блок“. Заробітна плата, наймицтво й усунування від праці (на поневірвання безробіття) є соціальним продуктом такого устрою. Тому устрій ССРСР є не соціалістичний.

Диктатура і удержавлення землі відсунули селянина від розпорядження нею, диктатура і удержавлення промисловости, транспорту і т. п. є усунення, відокремленням робітництва від знаряддя продукції. І в цьому весь щирець справи.

Суб'єктивно-комуністичні настрої компартії глибоко суперечні капіталістичній дійсности, тому й піднімаються проти неї трудові маси. Держава-власник накидається з усією силою свого апарату на „підданих товаришів“ і силою нищить спротив. Тому що фізична сила трудових мас величезна, то останній бій із власником-державою виграють трудові маси. Цьому дуже сприяє криза компартії, що є кризою усвідомлення частиною комуністів капіталістичної дійсности. Компартія зчепиться у внутрішній боротьбі і цим дасть вихід для трудових мас, котрі підуть із тим, хто їх покличе на боротьбу зі спеціальними прикметами компартії: з її диктатурою передовсім. Головний удар буде проти диктатури во ім'я трудової демократії, проти централізації во ім'я децентралізації по всіх лініях: господарській, культурній і політичній; проти безвідповідальности во ім'я відповідальности і підконтрольности влади. До цього доведе та криза, що в основі потрясає нове самодержавіє. Геть самодержавіє! — ось новий лозунг трудових мас в ССРСР. Він цілком подібний до старого лозунгу „геть самодержавіє!“.

Криза ССРСР є кризою самодержавія, яке вже агонізує, а тому люте, безоглядне навіть що-до комуністів-опозиціонерів. Скінчиться ця криза так, як скінчилась криза царського самодержавія: розпадом його під натиском народніх мас.

* * *

Криза на Україні ускладнюється національним моментом. Ставка компартії на русифікацію побита була 1923 року, коли компартія відмовилась (формально) від русифікації. До 1923 року компартія йшла на Україну з програмою старого самодержавія — знищити національне обличчя України: підтримувати легенду триєдности „руського народу“, здійснити нездійснену царями російську великодержавну ідею — духовно інкорпорувати, асимілювати український народ, зробивши його органічною частиною „русского народа“, це-б то великоруського. Одначе не дарма піднялась Україна на ноги 1917 року, не дарма ми всі пішли будували республіку, не дарма вели тяжку боротьбу, не дарма народ витратив величезну ініціативну енергію протягом довгих років боротьби, не дарма покрилась українська земля могилами її вірних, героїчних синів, не дарма народ походив у большевицькому ярмі і не дарма ми пішли на продовження праці за кордоном — все це було і є постійним вкладанням своєї вкладки в будівництво народнього життя. Свідомість українських трудових мас росла і зростає під кожним ударом противника, за свідомістю йде організація спротиву, під яким упала стара московська концепція „русифікації України“. Москва відмовилась від накидання Україні „рускости“, але залишила за собою владу і виводні з неї наслідки (визиск).

Таким чином, тепер запону „братерства“ уже скинуто, залишилось до України відношення чисто, як до колонії. Європейський пан вже давно

засвоїв правило, що хай туземець говорить, як хоче, — не в мові остання суть річей — аби гроші давав і зиски були. Колонія є об'єктом господарського визиску під охороною політичної сили, ігноруючи культурну проблему. Етнографічно-національна основа туземного життя не зачіпається — така основна риса модерної колоніальної політики буржуазії. На цей шлях ступила і Москва, не в силі далі переборювати національно-визвольні рухи, безмірно стимульовані революцією.

Ми мусимо підкреслити, що вже відходить в забуття теорія „рускости“ України, триєдності рус. народу і т. п. Розуміється, в закутках життя ще чути стару буркотню на тему про неіснування укр. нації, культури, „мови“ і т. п., але ця буркотня вже вражіння не робить.

Боротьба перейшла вже в чисто господарську і політичну сферу: вже й український народ засвоїв собі важність економіки й політики, а тому розмови й сварки про правопис, слова і т. п. „філологічні“ справи майже припинилися.

Життя поставило на чергу мірвання сил господарських і політичних.

Криза русифікації й побідний хід українізації — це один з найбільших здобутків революції. Те, що не могло зробитися протягом століття, сталося протягом кількох років революційної боротьби.

З революції на авансцену історії виходить новий відроджений великий народ український.

Під натиском внутрішніх сил укр. народу потроху розривається диктаторсько-московська покрішка над Україною і ми бачимо, що рух групових сил незабаром розіб'є цю покрішку. Одна партія не може „відзеркалювати“ інтереси різних суспільних груп, а тому КПБУ на Україні (як РКП в Росії) муситиме перейти на становище виразника інтересів однієї групи. В один час не може репрезентувати різних суспільних груп і класів одна партія, тому КПБУ мусить стати однією з кількох, а не єдиною партією.

Мають прийти докорінні зміни, а коли їх не буде, то прийде революція, що винесе на зверх нові суспільні сили: де є приватна торгівля, там не може бути монополії зовнішнього торгу; де є приватна промисловість, там не може не бути конкуренції; де є суспільні групи, там не може висловляти їх інтересів тільки одна партія; де є політична свідомість одиниць і груп, там не може панувати диктатура однієї партії. Це абсолютні закони соціальної динаміки сучасного (діференційованого) суспільства. „Совітське суспільство“ є діференційоване — іншого ВКП створити не вдалось. Діференціяція розриває лещета диктатури й народні маси жадібно добиваються режиму демократії.

Демократія прийде і виступлять нові претенденти на історичну роль.

* * *

Передовсім на опанування всим ССРСР виставляє претензії російський монархизм. Він насичений ідеєю реставрації: все вернути, як було колись. Російській монархизм виріс і тримався на великоземельному панстві, якого вже тепер нема. Земля у нового власника — селянина, а само панство вибито через це з старої соціальної системи. Без землі не може бути земельного панства. Одержати землю назад немож-

ливо, бо селянство землі не віддасть. Тому під монархізмом тепер нема і вже не буде соціальної бази. Буржуазія-ж по своїй природі може існувати та розвиватись і в республіці. Уявім на хвилину, що станеться так, як говорять більшовики і монархисти, що після упадку більшовизму прийде тільки монархізм. Припустім неможливе, що прийде. Він не може не заявити претензій на землю або компенсацію — цього досить для революціонізації селянства і ліквідації монархізму. Однак, не треба сподіватись, що він прийде. Хоч-би як монархічні офіцери „міняли віхи“ і з переворотницькою метою йшли до червоної армії. — Монархістам ніщо не допоможе. Претенденти на престол воюватимуть між собою до взаємознищення. Французька земельна аристократія на еміграції й загинула, а після перевороту прийшли нові люде.

З під монархізму в Росії вирвано соціальну базу. Відповідно цьому змінилась і свідомість населення. Суб'єктивно-психологічна підготовка населення відбулась в напрямі республіки й трудової демократії: мільйони селян і робітників є смертельними ворогами монархізму і диктатури. Рух проти більшовицької диктатури є тому очевидним доказом: невже можна здоровим розумом думати, що цей рух проти диктатури йде во ім'я нової та ще й поміщицької диктатури? Всі факти говорять проти цього. Всяка диктатура скасована може бути і касується тільки во ім'я демократії. Отже сама зміна в СРСР може прийти тільки під лозунгом, протилежним монархізму. Реакціонери люблять посилятись на минувшину, забуваючи, що в минувшині ніколи не було такої революції і таких її наслідків, і такої ситуації тому ніякі штучні аналогії не можуть нам пояснити нічого. Монархічна агітація в цей час може робити тільки одну службу: скріплювати більшовиків і продовжувати їх панування.

Тим менше надій для російської монархії, бо поневолені народи, які тепер змагаються за визволення, стоять під прапором республіки. Російська реакція не може рахувати ні на одну групу українського народу: бо навіть українські монархисти-гетьманці вважають її за залятого ворога і виступають її конкурентами. Що-ж торкається 99,9% українського народу, то він є ворогом монархії не то що російської, а й української, тому найменша спроба монархістів підняти голову — підніме тільки народний меч, що ту голову остаточно зітне. Найбільш умірковані кола українські підуть проти монархічних затій. Для успіху монархізму потрібно: національних монархічних традицій, аристократії і поміщицького класу — цього як раз не мають українці, білоруси і інші народи, що змагаються до визволення під прапором демократії й негати диктатури. Монархізм є сучасною утопією романтиків реакції, а не політиків. Місця йому на Сході Європи нема.

Другим по черзі претендентом є „український“ монархізм, що мріє прийти замість більшовиків на Україні і... Він остільки слабкий фізично, інтелектуально й морально, що про його поважно говорити не приходиться. Про його можна менше говорити оскільки він не може мати місця на Україні.

Романтику гетьманщини розвіяла наша листопадова революція 1918 року. Гетьманщина, яко монархія, потребує: традиції, збереженої в народі, аристократії, поміщицького класу і... культурних заслуг. Нічого цього за собою українсько-гетьманський рух не має. Традиції? Останнім голосом історичної гетьманщини є розумовщина: це остаточний захват землі, кріпацтво й асиміляція українського панства з російським

дворянством; відмова від української національності й закріплення України на довгий час за Росією. Це божевільно-несамовита денаціоналізація, ведена як раз класом українських зрадників і визискувачів. Традиція українського панства — національна зрада.

Коротким і жалюгідним епізодом гетьманщина 1918 року сліпо думала, що як вона використає ім'я „Скоропадський“, то щось з того вийде „традиційне“. Дійсно, вийшло: насильство над народом, Протофіс, (русько-жидівський союз промисловців, торговців і фінансистів), союз руських землевласників і проект відбудування монархичної Росії через всякі „южні“ армії і т. п. Пан Скоропадський передав під ударом української революції фактичну владу руському генералові Келерові, а не українському! Традицію зрадництва було додержано... Руський „Протофіс“ і союз землевласників тепер вже не існують, а тому „українська“ гетьманщина не має ніякої соціальної бази. Обдурити-ж українських селян і робітників нікому не вдасться і тим менше гетьманцям. Проти гетьманщини стоїть 99,9% українського народу, тому вся агітація п. п. Липинських, Шеметів, Скоропадських і інших залишається для історії хіба як документ сумної хвороби кількох панів, що перелякались революції і визволення українського народу. Характерно, що в українських поміщиків (Липинський, Шемет, Леонтович, Чикаленко), що були українцями і демократами до революції, під час революції перейшли до монархизму. Так класові інтереси визиску і панування стали для їх вищі й дорожчі, ніж добро і воля українського трудового народу. Оскільки можна зрозуміти хоробливо-україноненависьницьку агітацію п. В. Липинського, їх „план“ такий: виробити верству завоювальників (переважно з неукраїнських поміщицьких і буржуазних кол) і з нею „завоювати“ владу над українським народом. В цій концепції явно звучить відгук большевицької теорії про диктатуру меншости над більшістю і то в формі поміщицько-завойовницьких „рад“ (щось вроді „воєн-ревкомів“) на чолі з радянським „трудоим“ дідичним монархом-гетьманом, який буде відповідальний тільки перед... своєю власною родиною.

Нема на світі глупоти, яка-б не знайшла своїх прихильників! Люде з курячим розумом люблять „загадкові“ туманности: трохи „містики“, трохи „наукових“ цитат, трохи „історії“, а до того ще поклик за „легендою“, „владою“ „славою“ і „Україною“ — ось і готова страва для отруювання сірої мишви. Чимсь подібним заносить від „теорій“ п. Липинського і його однодумців. Явні ознаки морально-інтелектуального розкладу лежать на цих „теоріях“, у яких повне ігнорування логіки і історичних фактів є головною прикметою коли не згадати про хвору, оскаженілу ненависть до інтелігенції, демократії, соціалізму і бажання напитися крові українського народу (шляхом завоювання влади над ним).

Говорячи про брак соціально-економічної бази для українського монархизму, ми цим самим вказуємо й на брак бази для створення „аристократії“, яка на думку п. Липинського мала-б здійснити монархичний план.

Отже українські монархисти можуть комплектуватись (і комплектуються) тільки з української дрібно-буржуазної інтелігенції, яку так ненавидить п. Липинський. Сам Липинський є типовим інтелігентом (з бувших демократів), те саме С. Шемет, Д. Дорошенко (був. соціаліст-федераліст), Скоропись-Йолтуховський (був. соціал-демократ), Назарук (був. радикал-соціаліст). Тільки один Скоропадський між ними є типовою людиною: руський монархист, генерал, великий поміщик, вихований в панстві! Навколо його тепер зібралася купка самоотруєних інтелігентів, що злякалися революції

й визволення укр. народу, та й проповідують „аристократизм“ — комічне вражіння роблять люде з хуторів з-під Кобиляк чи Лубень в ролі „аристократів!“ і психологія, і рівень знань, і манери, і обсяг культурних інтересів — в хуторському чи волосному масштабі...

Культурних заслуг перед Україною не мають: ані пани поміщики, ані куркуленки. Відродженський рух винесла і виносить на своїх плечах інтелігенція, а в революції включилися в цей рух робітники і селяни. Вся велич сучасного українського руху, витвореного на ґрунті демократичних і соціалістичних стремлінь, є продуктом соціально й національно-визвольної, демократичної ідеології — „аристократи“ з Задріпівок нічого не вклали в цей рух і з'явилися на сцену життя тільки, як продукт розкладу революції, як відпадок у великому процесі соціальної трансформації. Цього відпадки не розуміють і уявляють ніби вони є починателями нової історичної доби. Це ілюзія! Відпадки не можуть грати ролі ферментів. „Теоретики“ це мусять знати.

Брак елементарної науковости цих „теорій“ є гарантією їх неуспіху. Помимо наукової безвартости цих теорій, вони нічого не варті й політично, бо:

1. соціальної бази для гетьманщини на Україні нема, отже об'єктивно гетьманщина не можлива;

2. суб'єктивно за гетьманщиною стоїть зникаюча меншість, рівна нулеві, поміж українською реакційно-інтелігентською амосфною масою, тому політичного значіння рух цей не має;

3. монархична ідеологія ніколи не перейде в життя, вона є чистої води утопією, як і політика, з неї випливаюча, засуджема безнадійно на утопизм;

4. ідеологія ця по своєму основному напрямові невизвольна, не несе українському народові ніяких надій на визволення, а лише загрозу нового панування-диктатури українських реакціонерів на спілку з неукраїнськими, це-б то вона є змовою проти Українського народу під покришлюю, ніби, „створення України“. Це питома фальсифікація „України“, котру уявляється лише як форму панування (гетьманщина 1918 року і большевицька „самостійна справжня Україна“ слідуєчих років).

5. По суті вся ідеологія є приготуванням купки людей до захоплення влади над Україною з метою її визиску — отже це ідеологія неморальної мети.

Вона в основі суперечить визвольному ідеалові України, є загрозою і змовою проти України. Тому засуджена тільки на закордонне існування, аж до визволення України від диктатури. Після того, вільна, демократична, трудова Україна рішуче дасть одсіч неморальним замірам українців-дурисвітів.

Одкрите виття на тему „хочу визискувати“ знайде гідну одсіч!

Українські монархирти-гетьманці, коли-б вони підросли в числі, допоможуть большевизмові скріпитися, бо при виборі — большевизм чи монархизм — (коли б не було иншого шляху) кожний психично-нормальний українець вибере большевизм.

Зі спостережень над українськими гетьманцями-провідниками можна виснувати, що по реакційности, людожерливости і ретроградности ці люди, коли-б в супереч усім даним, догреблися до влади над Україною, то вони б своїм кровожерством і моральною чорнотою здивували-б світ більше за

большевиків, Гортів, Кемалів і навіть своїх німецьких патроїв — Вестарпів, Греннерів і т. п.

На цім про їх годі.

Третім претендентом є дрібна буржуазія обох видань: соборницького і польсько-яничарського. Загалом про неї можна сказати: вона не дозріла до державно-творчої ролі. Соціально — це куркуль, дрібний крамарь і інтелігент, (урядовець, „фаховець“, газетчик, комісіонер і т. п.). Соціальна природа цих елементів — комусь служити й не уявляти цілості суспільного процесу. Вони задовольняються дрібним прибутком і особливо — дрібною посадою. В суспільно-продукційному процесі грають службову, а не організаційну роллю. Політично не організовані, а стають жертвою агітації інших суспільно-політичних груп.

Дрібна буржуазія як раз тепер на Україні пішла слідом за силою робітництва й селянства, котрі й рішать долю цієї диктатури. Дрібна буржуазія не має політичних ідеалів окремих від буржуазії. В тенденції вона змагається стати буржуазією, але тільки в тенденції, в дійсности це їй не вдеється, як кажуть спроби. На Україні є три сили: селянство, робітництво й нова буржуазія. Селянство й робітництво має таку чисельну перевагу, що ні буржуазія сама, ні з додатком дрібної не може претендувати на перемогу над большевиками. Большевиків може подолати тільки селянство, та й то в спільці з робітництвом, а не окремо.

Дрібна буржуазія не може вважати себе за самодовліючу силу, а самостійної ролі в скасуванні большевицької диктатури не гратиме, ще й тому, що друга її частина безнадійно скомпромітована союзом з Варшавою. Політичне слабоуміє дрібної буржуазії яскраво виявилось в цім союзі: в основу його вона поклала ідею — „з одним ворогом проти другого“.

Вона десь чула, що майстрі дипломатії десь колись вживали технічним прийомом використання одного свого ворога проти другого при умові, коли вони між собою ворогують. Не володіючи технікою політично-дипломатичної праці, дрібна буржуазія шляхом наподоблювання вживає невідомі їй форми відносин, не розуміючи дійсної суті політичної боротьби й її методів та засобів. Вона знає, що існує держава і її органи — рада міністрів, військо, державний апарат і т. п. Коли начальство не перешкоджає, вона береться до „будівництва“ з комічною серйозністю: ти будеш головою держави, ти міністром, ти послом, ти головнокомандуючим, ти начальником постачання, ти — фронту і т. д. І починає орудувати — все виходить смішно, незграбно, гупо, наївно, як дитяча гра. З феноменальним неуцтвом в парі йде феноменальна полохливість і дрібний бюрократизм писарчуків, які граються у приписи, відношення, доповіді, революції, постанови, не маючи поняття про резон всього того. Варт тільки комусь з боку гукнути і гупнути кулаком по столі, як бюрократична, тупа й полохлива сіра мишва дрібної буржуазії горохом роскочується із жемні і ховається в шуршу.

Вона не знає, що таке держава і як її будувати, бо кожним словом, рухом, жестом, поглядом зраджує повний політичний аналіфаетизм, іноді спонений з зарозумілістю аналіфаетів, котрі пресерйозно запевняють вас, що дощ од бога, а не від хмари. Нагад про науку метеорологію викликає у їх призириство.

Суб'єктивні властивості дрібної буржуазії дають певність, що самостійної державно-політичної ролі вона ніколи не матиме. Бездарність її є доброю гарантією проти її „держави“.

Балакаючи за республіку й демократію дрібна буржуазія не знає, чи справді республіка й демократія є добра річ, бо дуже легко зраджує ці принципи і йде за монархією. Щиро нічого не любить не ненавидить. Живе настроями, кон'юктурою, створеними ні нею, а кимсь другим. На Україні вона цитує иноді Маркса й Леніна, але в засаді нічого не має проти гетьманату й цитатів з „творів“ Липинського та Скоропадського.

Не їй творити українську державність і „використовувати“ обставини.

* * *

Соціяльний розвиток революційної України в теперішній час вказує, що незабаром наступлять поважні зміни. На політичну сцену виступили активні сили, що не вкладаються в рямці сучасного режиму. Докладне вистудювання їх дало-б кожному серйозному політикові, цеб-то такому, що науково думає про суспільні явища, — велику силу аргументації й певність напрямку. Розглядаючи суспільний процес на Україні в його основних лініях, ми приходимо до таких загальних висновків.

Соціяльна структура значно змінилася. Поміщицький клас цілковито зник, і можливості його зформування зведені майже до нуля виключенням землі з товарообміну. Селянство стало монополістом сільсько-господарської продукції.

Через те й виросла його соціально-політична сила, яка на думку багатьох і вирішить дальшу долю совітського режиму. На Україні, що може продукувати хліб на вивіз, доля режиму дійсно залежить від селянства: коли режим буде присвоювати собі значну частину селянської праці в формі податку, в формі торгового баришу при вивозі (за „посередництво“) і в формі „підтримки промисловости“, цим зводячи існування селянина до стану пів-голодного животіння, — то ясно, що цей факт присвоювання є очевидно — грубою формою соціального поневолення одних і панування, паразитизму других, а тому він є й буде законом джерелом революційної боротьби проти режиму.

На основі обрахунків проф. Літошенка в сучасному СРСР найбільш поневоленим класом є селянство: коли взяти дохід селянина за одиницю, то дохід робітника й урядовця буде 2.5, дохід мійського робітника й дрібного торговця — 3.4 і нарешті дохід маєтного, що платить поступовий податок, — 12.2. Один цей факт вказує, що суспільство СРСР є класове і що комуністам не вдалось його не тільки зреформувати в напрямі вирівнювання класових нерівностей, а навпаки: ще більше загострити різниці між по-революційними суспільними групами.

Хоч заробітна платня робітництва протягом 5 років НЕП-у й збільшувалась (з 1922-23 р. — 232 рублі в рік, 1923-24 — 423 рублі, 1924-25 — 515 рублів, 1925-26 р. — 660 руб.), але забезпеченість робітника ще й досі стоїть низче до-революційного рівня і вказує на жахливий стан. Вже один факт 10-годинного робочого дня чого вартий! По обчисленнях Струмліна („Життя робітників в цифрах“, 1926 р.) на 10 душ робітників (з членами родин) доводиться: шкіряної обуви 6 пар, ліжок і диванів 3, стільців $3\frac{1}{2}$, перин і матраців 3, солом'яників менше 2, одягу по $1\frac{1}{2}$ штуки на особу, носових хусток $1\frac{1}{8}$ на особу. Характерно: книжок на 5 р. 75 коп. на родину, а ікон — майже на 7 руб. на родину.

Так забезпечений „пануючий клас“ в соціялістичній державі! Тимчасом, як нова буржуазія ходить в вовняній і шовковій одежі, живе в добрих помешканнях і виблискує на парадах брилянтами.

Не треба забувати, що безробітних у ССРСР більш мільона осіб. На Україні безробітні й безпритульні в містах, як безземельні, без-кінні, без-коровні в селах є грізним явищем.

Нова буржуазія є вже поважним фактором. Вона захопила торгівлю, але зростає її значіння і в промислі. Тільки на Україні приватний капітал в промислі оцінюється тепер в 127 мільонів рублів. На 1000 душ населення є крамниць: 30 приватних і 6 кооперативних та державних.

Старої бюрократії (державної, військової, церковної), що керувала старою Росією на основі своїх станових привилеїв і великої земельної власності тепер також нема.

Багато її знищено, останки пішли на службу совітській владі, а частина складає собою gros російської монархичної і взагалі реакційної еміграції. Нова бюрократія, не маючи маєтків, не має і не може придбати сили своєї попередниці. Вона по колишньому бере хабарі, розкрадає народне добро, нишком спекулює, нишком „рука руку мие“, заражена протекціонізмом і непотизмом, яким страждає її протектор (ВКП) ще в більшій мірі, ніж старі пани самодержавія, але все таки її соціальна сила далеко менша, ніж старої бюрократії.

Суб'єктивно-психологічна підготовка населення змінилась тако-ж дуже: передовсім виросла політична й національна свідомість і як результат цього — збільшення політичної активності робочих, селянських і дрібно-буржуазних мас.

Ось ілюстрація до зросту національної свідомости (української). В початку революції найменш національно свідомою частиною українського народу була безсумнівно кубансько-чорноморська. А погляньте, що з нею сталося! Перепис людности 1920 і 1923 р. р. показав у всіх 18 містах Кубансько-Чорноморської області (Анапа, Армавир, Гайдук, Галенджик, Гарячий Ключ, Єйськ, Крапоткин, Лабинська, Майкоп, Майкоп-Промисел, Новоросійськ, Приморсько-Ахтарськ, Славянськ, Сочі, Темрюк, Тихоріцька, Туапсе) таку національну диференціацію.*) (Див. таб. на ст. 35.)

Для нас особливо цікава група, що до революції вважала себе „руською“ — великоруси, українці, білоруси. 1917 року це були майже всі руськими. Через три роки (1920) вже виділились основні націонал. групи: білорусів 571 особа, українців 31970, великорусів 40120 і ще залишилась нерозложена група руських — 313152 особи. Знов через три роки (1923): білорусів знайшлося уже 7885, українців 155699, великорусів 161676 душ, але руські з 313152 душ впали до 79998 душ! Можна рахувати, що тепер (1926 рік) руських осталась жмення, а зате збільшилась ще поважніше власне українська група. Протягом 6 років революції (1917-1923) українці майже з нуля піднялись в містах до 32,2./о!

Можна сказати, що 1923 р. під „руськими“ ховаються як раз соромливі „малороси“, що українцями назватися ще не наважились, а великорусами по-совісти назватися не можуть, тому поки-що виступають під звичною для них назвою „руських“, одначе час своє зробить і вони змушені будуть своє обличчя показати.

Так то в цифрах ви бачите динаміку національного усвідомлення підчас революції.

*) Докладніші відомості про хід стихійної українізації Куб.-Чорноморської області читач знайде в моїй праці „Місто й село на Україні“, що буде опублікована в 1927 році.

	абсолютні числа		в ‰ ‰	
	1920	1923	1920	1923
Руських	313152	79998	66.8	16,5
Українців	31970	155699	6.8	32.2
Великорусів	40120	161676	8.5	33.4
Білорусів	571	7885	0.1	1.6
Вірменів	34603	34811	7.3	7.2
Греків	19365	12256	4.1	2.5
Жидів	4821	4798	1.3	0.9
Німців	4196	4254	0.9	0.9
Черкесів	141	364	—	—
Карачаївців	—	1	—	—
Інших	19847	21862	4.2	4.8
Разом	468786	483604	100	100

Можна сказати певно: в національному розумінні Кубанщину для України врятувала велика революція: вона зробила за кілька днів те, що „еволюція“ не впорається зробити й за 50 літ.

Коли на Кубані сталося це чудо, що вже вимагає українізації (большевики вже метушаться біля „українізації на Кубані, хоч і не щиро), то можете собі уявити, що діється в серці України, де ‰ ‰ українців у містах 1923 р. означився в 43!

Національне усвідомлення Українського народу є продуктом великої революції. В політиці на Сході Європи з'явився великий і реальний новий фактор — цього ще еміграція (особливо російська) не розуміє, але перепис в грудні цього року покаже, як далеко сягнула стихійна українізація.

Ми можемо бути горді своїм великим народом і його революційним я. Національний фактор є великою політичною силою — в цім випадку — українських трудових мас.

Політична активність народу є результатом кількох складників, на Україні — ще й не національного.

Кожний свідомий українець мусить благословити великого пропагандиста українського визволення — революцію!

В рядах число безпартійних постійно збільшується. Натиск на компартію росте невинно, аж настільки, що компартія почала вже сама в собі „відзеркалювати“ інтереси й стремління ріжнородних груп. І через це захиталася, розгойдалася вона під натиском розломових сил, що внутрі неї народилися, як результат соціальної еволюції населення. В цім явищі коріниться заложення тих змін, що мусять прийти.

Чутливі комуністи-опозиційники передбачають це! Наприклад. Осовський, що випустив перед липневим пленумом ЦКВКП свою голосну (сконфісковану) брошуру й за це був виключений з партії, пише, що коли в країні тепер скріплюються ріжноманітні економічні шари населення, а РКП залишається єдиною легальною партією, то ця партія:

„должна фактически в своем лице защищать все наличные интересы страны, и в том числе и капиталистические интересы“. („Права“ 8 серпня ц. р.)

„Треба сказати — продовжує він — що хоч лінія партії в теперішніх обставинах може вважатися в тій чи іншій степені за правильну, але все-ж таки вона не може користуватися безмежною підтримкою пролетаріату, тому що в основі цієї лінії лежить компроміс між інтересами пролетаріату і приватно-капіталістичного господарства“.

Він з цього робить висновок, що РКП мусить зпочатку сама розколоти на фракції, потім ці фракції затверднуть в окремі партії, а нарешті він передбачає третю фазу: легалізацію інших партій.

Наркомфін Сокольников ще в добі XIV з'їзду ВКП допускав таку можливість і тому ставив питання про легалізацію партій с-рів і меншевиків, за що впливовий Сокольников позбувся тільки посади „наркомфіна“, за те менш впливовий Осовський вилетів з партії. Той факт, що за однакові думки й слова у ВКП різна кара, вказує, що вимога відмовлення від диктатури у ВКП є не цілком еретичною.

Активність мас і різниця інтересів, органічна неможливість в одній партії захищати різні інтереси, прає з неутримною силою ВКП на шлях вказаний Сокольниковим. Осовським і ин., цеб-то на легалізацію інших партій, а це означає відмовлення ВКП від диктатури. І що швидче це станеться, то з меншими потрясеннями відбудеться чергова трансформація революційного розвитку суспільства в Росії, на Україні і т. д.

Ця трансформація відбудеться або революційно, цеб-то спонтанним вибухом мас, або шляхом „еволюції“ пануючої сили, цеб-то її розкладу на кілька частин.

Чи так чи инакше — ця зміна надходить.

І це буде дуже серйозна зміна в історії великої революції. Соціялісти повинні допомагати цій зміні й вітати розклад диктатури.

До самого процесу трансформації режиму соціялісти не можуть бути байдужими: чи спонтанний революційний вибух чи повільний спуск на гальмах?

Затримання большевиками диктатури в своїх руках веде й доведе до революції. Добровільна ж легалізація інших (соціялістичних) партій і зміна загального напрямку політики, дає можливість перевести трансформацію без потрясень і відкрити величезні можливості участі широких мас у відповідальній державній і суспільній політиці захисту здобутків революції і скріпленню трудової демократії. Нема сумніву, що коли-б большевики відмовились від своєї диктатури на користь соціялістичної демократії, то революція знайшла б в масах нову велику підтримку.

Теперішні 40% українців в КПБУ (це-б то на 127 тисяч комуністів є українців якихсь 51 тисяча) не представляють тієї сили, що могла б справитись з виром революції і дати подіям свій напрям. Коли-б вибухла стихійна (значить не організована) революція, то при несприятливій для нас соціяльній структурі міст на Україні події могли б піти не бажаним для українських трудових мас шляхом, а це тому, що: населення міст на Україні (беручи пересічно) має не українську більшість (українців 43%), це-б то в містах панує московська й жидівська буржуазія — головний ворог, як революції, так і української самостійности. Робітництво також ділиться на дві частини: 49% українців, інші не-українці й то переважно в містах. Політична, соціяльна й культурна роля міста величезна взагалі й тому в стихійному рухові швидче орієнтується й забирає ініціативу в руки місто, а не село. Ось через це й можуть піти мимо українців, коли задалегідь мійські українці (робітництво, ін-

телігенція) не порозуміються й не зімкнуться з селом, це-б то коли не доб'ються легалізації українських соціалістичних партій. Комуністи тепер вже переконалися, що село (бідніше й трудове селянство) не піде за ними так, як ішло колись за соціалістами-революціонерами.

Коли большевики доведуть діло до революції (як довів до революції і Микола II), то вибух народнього гніву змете їх і трансформація відбудеться в болючих формах. Український народ в своїх кращих передових елементах мусить бути організований і підготований до переведення змін спокійним шляхом. Розуміється, що „підготовка“ все одно відбудеться й відбуватиметься в яких-завгодно обставинах, але для нас важний її наслідок і темп.

До легалізації мають прийти всі ті групи, які в принципі не тішаться зростом капіталізму й зменшенням сили соціалізму. Хто в основі проти соціальної революції, той все-одно виступить її ворогом в слушний для його час. Основою розвитку революції є усупільнення землі (хоч-би в найгіршій формі „удержавлення“), а через те доки земля не входить в приватний товарообмін, доти трудові маси мають змогу розвиватися в напрямі до соціалізму, коли-б вони жили в режимі демократії. Найбільший ворог трудящих — поміщицтво при усупільненій землі не має змоги зростати в силу. Цей факт мусить бути вихідною точкою для установлення соціалістичної політики й тому всі соціалісти й усі, що тужать за соціальною справедливістю, мусять дорожити усуненням землі з товарообміну й оберігати цей здобуток революції.

На Україні українська сила полягає в селянстві, робітництві й соціалістичній інтелігенції. Буржуазії української, як сили ще нема. Буржуазія в більшості російська й жидівська. Тому весь натиск на режим, вся криза большевизму в інтересах українського народу має розв'язатись не в перемозі російсько-жидівської (з додатком маленької української) буржуазії, а як раз навпаки: диктатуру большевиків валити треба не во ім'я диктатури буржуазії, а во ім'я розв'язання суспільних сил, трудових мас, потрібних для приборкання буржуазії і розбиття всяких реставраційних змагань буржуазії і її союзників на еміграції. Ми боремось проти большевицької диктатури зовсім не для того, щоб замість большевиків посадити буржуазію не то що російську, а хоч би й реакційну українську інтелігенцію (що сімулює буржуазію й поміщиків). Нам потрібна самостійна Україна не для того, щоб в ній царювала російсько-жидівська буржуазія, чи українська дрібна буржуазія (з усяких там „хліборобів“, „радикал-демократів“, „кооператорів“, націонал-патріотів і т. п.), а для того, щоб позбутися ярма визискувачів і гнобителів з Москви, Варшави та Києва та розв'язати скуті народні сили для великої культурної й господарської праці, відкрити творчий шлях для трудової демократії української: селянства, робітництва й соціалістичної інтелігенції

Ми не захоплюємось злорадним сичанням української реакції, що аж облизується при виді зросту капіталістичних елементів! Великою тугою переняте наше серце тому, що диктаторська Москва що-дня демонструє проти-соціалістичними наслідками своєї політики. Диктатура завойовників вгашає великий визвольний ентузіазм народніх мас, робить даремними великі жертви й своїми руками копає могилу революції і соціалізму. Цим і пояснюється наша непримиримість що-до гробокопателів революції. Буржуазія взагалі й дрібна зокрема, російська, жидівська, українська, буде гли-

боко розчарована, коли народ доб'ється скасування большевицької диктатури: ми не будемо не то що підтримувати буржуазних елементів, а оповістимо їм війну. Борючись проти большевиків, ми боремось за українську самостійну соціалістичну республіку, а не за таку, в якій українська дрібна буржуазія буде призначати міністрами земельних справ — польських поміщиків, а міністрами народного господарства — російських чи жидівських капіталістів, або де будуть сидіти в ролі „вождів“ кваліфіковані пройдисвіти, казнокради, нездари й реакціонери, що оганьбили живу УНР і тепер ганьблять її пам'ять.

Через все вищесказане ми стоїмо за спокійний перехід до режиму соціалістичної демократії й як передумову до цього — легалізацію соціалістичних партій, в яких зберуться кращі елементи селянства, робітництва й інтелігенції, що негативно ставляться до диктатури большевиків взагалі й диктатури Москви над Україною з окрема, але які не тужать за реставрацією буржуазного устрою. Легалізація соціалістичних партій — це одинокка й неодкладна справа, яку на чергу дня поставив соціальний розвиток революції. В цім вихід з тяжкої кризи на Україні.

В українській республіці має прийти українська влада, що буде опіратись на 80% населення українського й на трудові маси не українських народностей. А для такої влади — влади більшості — ні реставрації, ні контр-революції, ні інтервенції не страшні. Навколо української революційної влади охороною стоятиме ентузіазм і довір'я подавляючої більшості населення.

Тепер цього нема й тому зміни — революційно чи повільно-еволюційно — прийдуть. Що це значить?

Це значить, що коли диктатура не показує політичного розуму та сліпо тримається своїх монополій, тоді приходить революція. „Продукційні сили не люблять жартувати“.

Большевицька психика хоч і показує значну діяльність інтелекту в аналізі суспільної ситуації, але всеж-таки в ній переважає чуттєве (емоціональне) відношення до політики, а з цього неминуче випливає нездібність вести реальну політику. Через те, не пускаючись в пророкування, можна сподіватись, що вчасно большевики не зможуть піти на призначене їм обставинами місце, силкуючись затримати свою диктатуру.

Для укр. трудових мас вигідніший був би „повільний спуск“, а большевики підготовляють... революцію. Доки це не зміниться, ми мусимо виразно стояти на революційнім становищі й своє гасло „революція“ не змінити, пильно готовлючись, щоб підготованими зустріти революцію.

Революція проти диктатури може здійснитись тільки під гаслами народоправства, гаслами негациї диктатури. Через те всі „диктаторські“ групи й течії зарані в новій революції засуджені на поразку. Нову революцію виграє тільки й виключно соціалістична демократія, яка прийде з гаслами не реставрації, а реорганізації. З гаслами збереження дійсних, для народніх трудових мас корисних здобутків з попередніх фаз революції.

Таким чином, можливі два шляхи еволюції й революції. Ми бажали б першого, але змушені готовитись до другого.

* * *

Необхідні програмові й тактичні консеквенції — в окремих справах — з попереднього впливають такі.

Еміграційна проблема. Українська еміграція, що боролась за самостійну Україну, мусить і далі триматись цього свого прапору. Відмова від принципу самостійности була-б зрадою своєї мети. Але в нових обставинах і боротьба ведеться новими технічними засобами. Визволення України по суті може бути тільки визволенням від визиску, політичного й соціального гніту та культурної тьми — загалом кажучи — визволення від продуктів і наслідків буржуазного устрою. Капіталізм, одною з форм якого є національне поневолення з метою визиску — є основним нашим ворогом. Поскільки еміграція говорить про визволення — вона мусить прийняти постулат революційної й навіть соціалістичної України. Хто говорить инакше, той або сліпець, який не розуміє суті визволення, або дурисвіт, що хоче одурити наш народ і запанувати над ним, щоб визискувати його.

Буржуазна й реакційна частина еміграції є таким же ворогом українського трудового народу, як Москва й Варшава, коли не хоче признати постулату революційної України, коли навіть отверто говорить, що тужить за визиском, і отверто з чужинцями готова нести огонь і меч на Україну, з метою — опанувати свій народ, як об'єкт визиску. Всі орієнтальщики на Варшаву, Англію, Берлін належуть як раз до тих отвертих ворогів України, яких ми бачимо в окремих емігрантських групуваннях.

При радикальній зміні на Україні вони лагодяться „йти туди“ як змовники проти народу. Замість большевицької диктатури хочуть принести диктатуру Варшави, Берліну, Лондону, де-які хочуть скріплювати диктатуру Москви.

Заздалегідь можна з певністю сказати, що ця диктатура буде ще гіршою, ніж московсько-большевицька: од звірства централізації Москви нам обіщають реакціонери звірства полонізації, вакханалії „приватної власности“ і визиск, визиск, визиск українського народу.

Еміграція що справді хоче визволення, мусить з повною рішучістю поборювати це злочинне змовництво проти України і, стежучи за розвитком свого народу та передбачаючи необхідний хід подій, морально включатися в систему інтересів свого народу, його стремлінь і боротьби. Стихійний розвиток українізації села й міста — це є грізна сила: вона скине большевиків. але вона є ворогом і реакційної частини еміграції. Та сила, що зломить большевицьку диктатуру — вона зуміє скрутити в'язи і еміграційній реакції, коли ця задумає показати носа на кордонах української землі.

Тому соціалістична еміграція мету своєї боротьби проти московсько-большевицької диктатури не ототожнює з метою реакційно-буржуазної частини еміграції: ми боремось за революційну — демократичну самостійну Україну, а реакція за буржуазну та ще полонену Варшавою, Берліном чи кимсь иншим. Нас не тішить „зріст капіталізму“ під мудрим проводом Москви, а ще більш одушевлює на боротьбу проти злочинної контр-революційної політики московських завойовників. Але ненависть до большевицької Москви нас не засліплює: усуваючи московську диктатуру, український народ ні крихти не може мати симпатії до української буржуазної реакції та ще запроданої Варшаві чи Берлінові.

Інтервенція. З попереднього вже ясно впливає наш погляд на озброєну інтервенцію України. Цього погляду ми трималися увесь час на

еміграції і тримаємося й тепер: не то що інтервенція, а навіть самі плани й настрої про притягнення чужих сил на українські поля є шкодливі для Українського народу. Шкодливими є й ті надії, що, мовляв, між ворогами-сусідами або ще кимсь виникне війна, з якої ми мовляв, „скористаємо“. Цей погляд позбавлений всякого політичного змісту через те, що:

а) коли-б сталася війна між двома народами, то вона перекинулася-би й на інші, цеб-то локальна війна при теперішній звязаності життя народів обернулася би неминуче в другу світову війну, що спалить все, змете з лиця землі народи, їх доробок, культуру й поверне недобитки в тьму звіринности;

б) коли-б якась війна запалахкотіла на полях України, то це могло б стати фатальним для України: війна зруйнувала-б останні можливості нашого народу на розвиток, спустошила-б наш край, спричинила-б загибель ще кількох мільйонів населення (особливо чоловічого, робочого, яким вся праця й господарство тримається) і дала-б перемогу тому, хто краще організований і озброєний, цеб-то скоріше всього не українському народові.

Український патріот і націоналіст не може проповідувати війни, коли він не бажає загибелі українського народу. Я це кажу просто в вічі тим елементам нашого народу, що пишаються своїм патріотизмом і націоналізмом. Хто хоче війни — той об'єктивно працює на знищення українського народу.

На цім становищі стоять інтервенціоністи — мілітаристи. Концепцію нападу на Україну з чужими озброєними силами видають за „визволення“ тепер ті, що з польською шляхтою й буржуазією мріють про новий „похід Пилсудського“ на Україну. Це та реакційна „партія“ полонофілів, що фальшиво називають себе „радикал-демократами“ й представниками сфальшованої ними УНР.

З осені 1926 р. в Парижі став виходити за підмогою Варшави орган полонофілів „Тризуб“, котрий є показником оживлення полонофільської орієнтації, репрезентованої „радикал-демократами“ з їх всякими машкарадними таємними організаціями під претенційними назвами „Брацтво визволення України“, „Ліга української державности“ і т. п. Їх ставка — на війну Польщі з Росією (в формі походу на Україну, а не на Москву). Вся політична сліпота цих людей полягає в тім, що вони серйозно думають про війну Польщі з Росією, як і галичани, що вірять у війну Росії з Польщею. Всі об'єктивні обставини і тенденції політичних відносин говорять проти цього: Польща не думає про ініціативну війну з Росією, Польська армія тепер в стадії реорганізації і глухій політичній боротьби, війна з Росією негайно потягла-б розпад сучасної Польщі, бо білоруське й українське населення в своїй більшості тільки й чекає цієї війни, щоб повстати проти Польщі. Поляки це знають і на риск ні за що не підуть. Окрім того, як раз проти большевиків, сучасна Польща не хоче воювати з двох причин: ніхто так серйозно не ослабляє боевої сили Росії, як большевики — це польській шляхті й буржуазії дуже вигідна річ: на що їм валити большевиків? Друге — існування большевиків, як слабкої в міжнародній політиці сили є гарантією для успіхів Польщі, бо „вартість“ самої Польщі, доки в Москві сидять большевики, перед очима Європи значно більша, ніж би при тім, коли-б у Москві сиділа інша російська влада, звязана з Європою і більш впливова у ній, ніж Польща. Як тільки прийшов-би до влади, напр., Мілюков, так Франція й піде з Росією. Не з

Польщею! Польща, як „przedmurze“ Європи проти ССРСР, втратила-б тоді всяке значіння на терезах політичного розважування. Найвигоднішою для Польщі владою в Росії є большевицька. Всяка инша буде більш небезпечна.

Тому Польща не піде на війну з большевиками, навіть під впливом... Англії, яка при тім не захоплюється Польщею. Польські провідні сили усвідомлюють це й не ховаються зі своїм поглядом: воювати з большевиками вони не хочуть.

Зі свого боку й большевики війни з Польщею не хочуть. При теперішній кризі компартії всяка війна була б для большевицької влади просто фатальною: повстання населення при війні було-б рішуче забезпеченим і успішним. Кінець не то-що большевицькій системі, а й самої компартії був-би негайно катастрофальний, бо ССРСР союзників в Європі не має. Навіть пролетаріят швидко покидає ряди Комінтерна й нема вже кому вести агітацію за Москву! Германія Гінденбурга-Штреземана вже сидить в лізі Націй, завершивши могутній трикутник: Англія, Франція, Німеччина. Для ССРСР вже тепер навіть fair play між Францією і Німеччиною не можлива: грати вже нема на чому! Німеччина не попливла в будуччину з большевиками, натомість вибравши собі місце в трикутнику: це очевидний показчик ослаблення ССРСР. Большевиків з Європи вже витиснуто. В Азії це так само надходить. Можуть большевики воювати? Ні. Надходить час, коли большевики підуть серйозно на порозуміння з Антантою, в склад якої вже увійшла й Німеччина, а серйозне порозуміння поставить перед ними вимоги про серйозні уступки.

Польсько-большевицька війна об'єктивно не можлива й тому її не буде.

Тому тільки сліпці можуть бавитись в політику, основану на припущенні цієї неможливої „можливості“.

Але коли-б допускати гіпотезу війни, то й тоді-б українська визвольна політика не могла-б ставити ставку на війну: це було-б злочином проти України! Тому, що всяка війна була-б знищенням України, знищенням тих активних визвольних сил, що наростають тепер і несуть Україні визволення без війни. Большевицька криза створена цими наростаючими силами, які самі знищать большевизм і піднесуть ще на вищий рівень можливості культурно-господарського добробуту народу і його визвольної творчості.

Наростаючі сили українського селянства, робітництва й інтелігенції вже потрясають большевицькою системою, ще кілька часу — і вона впаде, а тим часом Україна вступить в нову добу скріпленою. Для нас дорожча скріплена Україна, що виростає тепер, ніж зруйнована Україна, яку розіб'є війна, та ще війна польських поміщиків і буржуазії, що йтимуть за здобуттям меж 1772 року, за здобуттям землі, фабрик і заводів і даремної праці укр. селян і робітників!

В сучасній Україні помимо окупантів, працює 50 тисяч українських комуністів, десятки тисяч української інтелігенції, мільйони селян і робітників, мільйони підростаючої молоді інтелігенції, які всі разом і кожний нарізно не хочуть війни, не хочуть інтервенції во ім'я збереження культурних цінностей і можливості їх збільшення.

Український народ не хоче війни! Це мусить бути законом для всіх одиниць, іруп і гуртків. А тому інтервенційні зазіхання наших полонофілів, що паразитували на війні і ще хочуть паразитувати на крові й руїні, є злочином проти Українського народу. Злочином, проти якого повинен активно боротись кожний свідомий і чесний син народу.

Розв'язка обох проблем — еміграції і ліквідації всяких інтервенційних зазіхань — станеться сама собою, коли тільки сучасна криза большевизму буде поглиблена аж до скасування диктатури й переходу до трудової демократії.

З цього випливають і основні засади політичної тактики еміграції:

а) визволення українського народу прийде в наслідок його відродження, цеб-то самоорганізації в праці господарській, культурній і політичній в головному осередку його скупчення — на українських землях;

б) роль еміграції — в Європі, Америці й інде лише допомагати відродженському процесові народу й бути товмачем його дійсних потреб і прав перед чужими народами, та культурна праця й самопідготовка до корисної праці в краю по повороті тому;

в) ні інтервенції, ні змови, ні ототожнювання себе з цілістю народу (в формі „урядів“, „військ“ і т. п.) не може входити в завдання еміграції, навпаки;

г) змін добивається й доб'ється основна українська маса на своїх землях — вона розвивається, росте, бурхливо клекотить і вона рішить свою долю;

д) усвідомлюючи свою ролю, еміграція не повинна поодинці, анархично капітулювати перед захитаним режимом і своїм індивідуальним дезертирством не сміє ослаблювати моральних і політичних позицій тих, хто на рідній землі творить велике діло відродження й будівництво нових форм життя.

ДО ТРУДОВОЇ ДЕМОКРАТІЇ.

Україна, як і всі народи в ССРСР, задихаються в тяжких кліщах диктатури, терору та нечуваного морального гніту, розкладу, розпусти.

Це страшна трагедія народів, що в революції духовно прокинулися й радісно пішли на зустріч нового життя, життя в соціалізмі. Одначе їх, безхитросних фанатиків свободи, що ненавиділи навіть саму думку про неволю для ворога, підстеріг хижак, що вище всього ставить свою волю й дешевше всього розцінює чуже людське життя. Він підстеріг і здушив свободу.

Ось вже роки народи б'ються в злиднях, неволі, духовому знищенні. Революція має здобутки, але не має головного — соціалістичного духу.

Нові живі сили клекочать і вириваються назовні. Ростуть нові покоління, що перемагають в собі острах минулих кривавих днів. І вони домагаються здійснення своєї волі в житті, домагаються гідности у відношенні до людини.

Тому на чергу й стало питання про демократію. Перехід до народоправства означає в сучасній дійсности на Україні:

а) вільні вибори до рад знизу аж до верху й природне витворення нового українського уряду з усіх елементів, що визнають революцію, цеб-

то з трудової більшості українського народу й трудових груп національних меншостей України, з поверненням населенню основних свобод: волі друку, зборів, спілок і т. п.;

б) скасування насильства й терору, як методів державно-політичного керівництва і праці.

Народоправство мусить стати реальністю в суспільстві, де земля й головніші знаряддя продукції усупільнено. Народоправство є передумовою вільної соціалізації відносин. Ось чому на Україні, коли хто хоче бачити в ній можливість для соціалістичного будівництва, логічно мусить статись зворот до народоправства в межах трудових класів.

Логічним змістом цього переходу може бути тільки створення (власне—легалізація) інших соціалістичних партій і вільний вотум трудових мас в громадських справах.

Перехід від режиму меншості до режиму трудової більшості буде найкращою безпекою революції від замахів контр-революційних буржуазних груп. Через волю преси легко буде виявити сили, розпологу і змагання буржуазних груп, що дало-б змогу соціалістично-демократичному урядові республіки легко справитися з опозиційно-реакційними стихіями при допомозі самого населення.

Іншого виходу нема для сучасної влади, бо-ж цензура й терор ще ніколи й ніде в світі не дали доказу своєї всесильности: вільне й чесне слово продирається через усяку цензуру, а проти терору завжди виступала сила обурених мас. Мас ще ніхто остаточно не переміг.

З другого боку: комуністична партія довго не зможе відзеркалювати в собі інтереси різних груп, в тім числі й інтереси капіталізму, державного чи приватного. На нездоровому й нечесному компромісі втриматися не можна. А компроміс тепер і руйнує саму ВКП: з одного боку компроміс між робітництвом і буржуазією (нездоровий, ненормальний), а з другого боку: компроміс між інтересами робітництва й селянства (нечесний компроміс, бо оснований на одурюванні і робітників і селян), нарешті третій нездоровий і нечесний компроміс між пануючою нацією і багатьма поневоленими народами.

Ці компроміси були-б зрозумілими, коли-б вони творилися заінтересованими сторонами. Нормальний компроміс, оснований на відношенні сил, міг-би бути тоді, коли-б його робили самі сторони: робітництво й буржуазія в однім випадку, робітництво й селянство в другім, народи — в третім. Для цього всі ці сили повинні бути організовані, як суб'єкти певних прав, як сторони, що мають змогу виявляти свою волю. Це й є демократія в широкому смислі слова, в якій головна риса: кожна сторона має змогу сама висловляти й інтерпретувати свої інтереси.

А що ми бачимо тепер в ССРСР? За пролетаріят говорить... компартія, що складає ледви 9—10% робітництва. За буржуазію — компартія, не маючи в собі буржуазії. За селянство — знов компартія, що має ледви 9.5—10% селян. За кожний народ — одна компартія, в якій гегемоном і диктатором є руський елемент (72.2%).

Через те не тільки в Росії, а й на Україні, навіть за українських комуністів виступають руські комуністи, не кажучи вже про те, що селянство й робітництво не може промовляти від свого імені вільно.

Принципіально й формально комуністи хочуть захищати інтереси пролетаріату, але, як монопольна влада, компартія говорить від імени держави й „интересов страны“. Тому вона у внутрішній політиці силкується промовляти в інтересах всіх груп. По-щирости вона цього не може робити, а тому її розмова за селянство не щира й нечесна, за інтереси інших груп — так само. Що цікаве: ставши володарем землі й знарядь продукції, компартія стала господарем в економічному смислі і... негайно відокремила робітництво від розпорядження продукції, а селянство від розпорядження землею.

Продуктами господарства розпоряжається не виробник, а... власник засобів продукції.

Точний капіталізм.

Розпорядження продуктами державної промисловости належить не суб'єктові праці — робітництву, а суб'єктові права власности („розпорядження“ в ССРСР — „уродливому блоку хозяйственников, аппаратчиков и профсоюзів“. В приватній промисловости — власникові. В тих і других підприємствах робітник одержує заробітну плату, розмір якої означає господарь (верхи компартії або власник). Розпорядження продуктами сільсько-господарства штучними засобами, регуляцією цін або й голим насильством здійснює компартія. Отже й селянин усунений, як від розпорядження землею, так і продуктами своєї праці. Частина праці й робітництва й селянства конфіскує компартія: як державна сила — в формі податку, як господарсько-підприємська сила — в формі надвартости й ин. Словом, все як у путній буржуазній державі!

Тільки ще цинічніше і в більшому розмірі.

При цім компартія виступає „виразником інтересів“ трудових груп: робітництва й селянства.

„Робітниче-селянська влада“!

При чім робітництво хоч с'як-так організоване професійно, хоч с'як-так може організовано виявляти своє обличчя, але селянству організуватися не дозволяється: воно не сміє виявляти своєї колективної волі, не сміє само інтерпретувати своїх інтересів. За його говоритиме його противник: компартія, як колись говорили феодала, кріпосники, поміщики, буржуазія, бюрократія й царі. Характерна оця підла риса всіх пануючих: вони не хочуть, щоб підлеглий сам за себе говорив. Де-ж пак! Він такого наговорить... Пан на це, розуміється, не згоден.

Характерно, що й компартія, по суті бувши квазі-робітничою партією, взяла на себе роль феодала, що говорить в імени селян, не дозволяючи їм організуватися, по-громадському говорити, радитись, навіть „селянські“ газети видає для їх, тільки не дозволяє селянам видавати самим свої газети. Ставши господарем, компартія відчахнулася і від робітництва: призначає йому платню, не дозволяє страйкувати, видає „робітничі“ газети, в яких обороняє інтереси або „господарства“, або „пролетарської диктатури“, або „страны“, але не робітничої кляси в її живих щоденних інтересах... Ось через що в ССРСР не можливий здоровий компроміс між виробничими групами й народами, а тому в ССРСР панує постійна криза, це-б то глуха боротьба за владу, панує безгосподарність, марнотратство, безпритульність і т. п.

Ось через що в компартії „відзеркалюються“ різні інтереси й настрої, що нарешті розвалить її, коли компартія не здасться в основному: легалізації інших партій. Це основне потрібне для того, щоб по-

чалась демократія, а тому вся полемічна словесність компартійців, направлена проти демократизації рад є обман, обрахований на несвідомість других. Але „буття означає свідомість“ і вимагає демократії. Передумовою унормальнення відносин є розкріпощення селянства. Селянство мусить стати не тільки об'єктом політики, але й суб'єктом її, тому потрібно:

допустити до заложення Української Селянської Спілки, як форми для організованого виявлення волі селянства й для самоінтерпретації селянських інтересів.

Поскілки фактично в селянстві є три основних господарських групи: незаможники, середняки й заможні, то й Селянських Спілок може бути три, але в певних питаннях всі селяне, як цілість можуть виступати (питання комунікації, електрифікації, школи й баг. інших), то доцільним було-б створити Селянський Союз, як об'єднання основних селянських спілок.

Так само й робітництво могло-б створити автономні Робітничі Спілки, зведені в один Робітничий Союз. Для боротьби з мійською й сільською буржуазією міг-би бути сторений Селянсько-Робітничий Блок, як могутча сила трудових класів проти буржуазії, як носій великої революції й охоронець її справжніх здобутків.

Ідеологічними провідниками й Селянського й Робітничого Союзів могли-б бути різні соціалістичні партії, які-б конкурували-б не як класові, а як ідеологічні конкуренти, що йдуть до однієї мети — соціалізму, але з іншою мотивацією злободневної й загальної політики. Розумніша й завзятіша партія здобуде більшість за собою, але це не значить, щоб вона мусіла їсти політично меншости! Душа соціалізму в порозумінні й співпраці, а не в пожиранні іншесудумаючих.

Тоді були-б можливі й здорові й чесні компроміси й не було-б психології переворотів і таємних змов.

Господарська демократія вимагала-б скасування монополії зовнішнього торгу й підконтрольності в державному та громадському господарстві. Контроль — це основа демократії. Сама компартія себе не проконтролює, а тільки інші соціалістичні партії. І навпаки.

Господарська криза не скінчиться до того часу, доки не скінчиться диктатура компартії, котра створила (й не може не творити) „ножниці“ між промисловістю й сільським господарством, за допомогою котрих вона жорстоко стриже селянство: регуляція цін повинна перейти в компетенцію самостворчих професійно-господарських організацій селянства й робітництва. Проблема регуляції цін є найболючіша: самовільно призначувані ціни на вироби промислові — б'ють по робітництву, ціни на продукти сільського господарства ще більш б'ють по селянству й то всьому: незаможному, середняках і заможних, бо за пуд хліба платиться однаково кожному.

Компартія визискує робітників і селян з метою забезпечення власної екзистенції, комуністичної пропаганди, на останнє місце ставлячи інтереси населення — забезпечення основних потреб народу (школа, здоровля і т. п.).

Щоб урухомити господарство, комуністи прийшли до ідеї „соціалістичного нагромадження“ капіталу й то шляхом визиску селянства, щоб поставити на ноги промисловість. З цього логічно розвивається та економічна політика, що нищить економічно селян. І тут зав'язується міцний узол большевицької кризи: народ проти влади, а влада проти народу.

На базі комуністичної програми розвиток господарства не можливий, тому в інтересах добробуту населення й соціалізму мусить стати велика зміна: автономія господарства.

Господарство громад, сільських і мійських, в їх суспільній взаємочинності, мусить звільнитись з під преса держави, стати від неї автономним під проводом Вищої Ради Народнього Господарства, утворюваної народоправно з тим, щоб різні виробничі, споживчі і науково-культурні фактори сполучились в ній для співпраці і доброцільного захисту своїх інтересів.

Монополія комуністичної партії на ведення примусового посередництва („Внешторг“) повинна бути скасованою. Влада республік повинна підтримувати вільну кооператизацію в усіх галузях господарства, особливо сільському, бо тільки на базі сільського господарства може бути витворений добробут цілого суспільства.

Гіпер — індустріалізм, як основна засада імперіялістично-буржуазного господарства, не повинен мати місця в народньому господарстві революційних народів, що борються за усунення капіталізму. Самодовліючий індустріалізм, що хоче розвиватись „по своїх власних законах“, одривається від цілоти народнього господарства, силкується собою заступити його, свої інтереси ототожнить з інтересами народнього цілого, а тому не минуче виливається в імперіялізм, жертвою чого став і большевизм.

Ідея „соціалістичного нагромадження“ большевиків є показником цього скаліченого індустріалізму, що вважає себе за самодовліюче явище. Чи капіталістичне чи „соціалістичне“ нагромадження в своєму логічному розвитку є предтечою й причиною імперіялізму, великодержавности, а тому в основі є проти — соціалістичною. „Нагромадження не буде займатись задоволенням народніх потреб, а шукатиме все дальших ринків, і поведе до захоплення в неволю чужих народів, до міжнародньої капіталістичної конкуренції й гри, за чим логічно слідує війна.

Поскільки сучасний капіталізм шукає стабілізації на міжнародньому полі, лякаючись війни — консолідується в міжнародніх трестах („Акційне товариство“ „Ліга Націй“, Пан-Європа, Пан-Америка, Пан-Азія, Сполучені штати банкирів і т. д. і т. д.), то світ входить в фазу буржуазно-капіталістичного феодалізму, що для трудящих не краще війни.

Гіпер-індустріалізм компартії виводить її на поле „міжнароднього господарства, де й мусить компартія вирішити питання: війна чи порозуміння (цеб-то злиття) з міжнародньо-капіталістичним феодалізмом? Війна не можлива, бо безвиглядна — тому капітуляція перед капіталом.

„Нагромадження“ веде до найстрашнішого — до нової горожанської війни, бо знищуване економічно селянство не витримає безоглядно-жорстокого визиску, який йому несе гіпер-індустріалізм (під фальшивим титулом „соціалістичного нагромадження“).

Тому тільки вільна кооператизація й автономізація господарства і розкріпощення селянства є єдиним шляхом економічної політики.

Розвиток культури не можливо мислити по-за проблемою організації суспільної свідомости.

Свідомість людини є продуктом суспільного її оточення або метаставного, волево-свідомого ви х о в а н н я (перетворенням емпіричного знання

в наукове) яке досягається в родині, школі, професійній організації і т.п. Розуміється, ті чи інші індивідуальні різниці витворюються на ґрунті спадково-одержаних (а не придбаних) біо-психичних здібностей, що творять в кожній людині різнний запас „біологічного фонду“.

У подавляючій більшості населення свідомість виробляється в стихійному єднанні індивіда з своїм суспільним оточенням: з суспільною ґрупою, в якій живе, працює й разом з нею думає, на її спосіб оцінює явища й весь зовнішній світ.

Коли взяти Україну, то більшість її населення (82%) українці, що є майже виключно селянами: на 27 мільйонів українців 92% хліборобів-селян, свідомість яких є селянською, цеб-то найнижчою. Своєю темнотою один селянин подібний до другого. Ремісники й робітництво не дуже одріжнюється від селян степенем своєї свідомості, бо й у цих, як і в тих життєве знання здобувається емпірично, досвідно, а власне — традиційно, шляхом передачі знань батьків своїм дітям і впливом оточення, що подібне до батьківського.

Підростаючі мільйони дітвори своєю темнотою повторюють темноту своїх батьків.

Українців у містах живе меншість та й там вони стоять, як правило, на споді суспільної піраміди (прислуга, робітництво, ремісники, дрібні урядовці, дрібні торговці, дрібні „промисловці“ — фурмани, огородники і т. д.).

Інтелігенція українська, що працює в області організації знання (наука) або в областях, де виявляється вища інтелектуальна підготовка (організації й ведення промислу, торгівлі, фінансів, адміністрації — державної, мійської, військової і т. п.), складає меншість. Супроти неї велика більшість чужонаціональна в містах, що керує й містами, й політикою, й господарством, і всією Україною. Значить, українці мало-працюючи в галузях вищої інтелектуальної діяльності, мало користають з вищого досвіду. Тому свідомість українців низча за свідомість росіян, жидів і ин. національностей, що ведуть перед в житті України.

Розуміється, і трудові маси інших національностей мають однакову долю з нашим народом. На пр., на 30 мільйонів сучасної сов. України 5 мільйонів є в містах, а половина цих мійських людей є трудова і власне в цій половині є найбільше українців. Значить, лише 2¹/₂ мільйони людей (як раз національних меншостей) живуть на Україні вищим розумовим життям дістаючи свої вищі знання через наукову освіту й життєву практику, а 27¹/₂ міль живуть убогим, традиційним знанням, дрібним емпіризмом, привязані взаємно й спільно в своєму убогому селянсько-робітничому оточенні. Тут власне перебуває й наш народ.

Як-же організувати й підняти його суспільну свідомість? Очевидно, щоб перемагати впливи оточення, то треба змінювати убогість свідомості шляхом освіти й науки — раз і шляхом прискорення циркуляції індивідів знизу вгору до вищих занять, шляхом збільшення самодіяльності населення — два.

Наука й освіта, школа, бібліотека, книжка й преса, свобода досліду і свобода критики — це значний шлях для розвитку індивіда, коли йде мова про шлях виховання.

Без свободи досліду й критики, що вимагає повного напруження аналітичних і синтетичних здібностей, розвитку не може бути, а буде тільки догіматизм, що є могилою думки.

Соціалістична критика завжди вказувала, що буржуазне суспільство тим і погане, що воно стоїть на релігійному догматизмі. Однак і буржуазне суспільство буває різне: стара царсько-поміщицька Росія була абсолютистичною не лише в сфері управління державою, а й в області думання. Це й давило народню думку і свідомість. Буржуазна Європа є з цього погляду дуалістичною: в ній поруч живе й догма й ліберальна думка. Буржуазно-демократичні країни з погляду розвитку свідомости населення стоять вище за країни абсолютистично-догматичні. Вони навіть розвинулися власне в боротьбі за свободу слова, досліду й критики. Навіть соціалістичний рух в Європі більше розвинувся завдяки певній свободі слова, за яку він був і є передовим борцем.

В совітській Росії й на Україні панує монополія компартії на думку школу, слово, газету й т. п. І хоч в школах заведено лабораторно-трудоий метод навчання (кращий метод), але його приложення натикається на темний мур — догматизм, що в корні суперечить свободі, а значить і можливості наукового думання.

Через жахливу негосподарність большевицької економічної політики шкіл мало, в них попадають лише привілейовані, а це значить порожні кар'єристи, які мислити не можуть, і тому большевицька школа утворює стан привілейованих, нових панів.

Як це суперечить основному соціалістичному постулятові соціалізму: загальна, обов'язкова для всіх і безплатна освіта! Який жах дивитись на всю ту еквилибристику з освітою лише для „партійців“ або „рекомендованих“ партійцями, коли мільони дітвори селянської, робітничої й ин. нидіють в темноті, виростають в неучтві, засуджені на духову примітивність...

При цих умовах „боротьба з неграмотністю“ в кращому разі у комуністів зводиться до наївного самоодурювання, коли не до свідомого обману інших.

Всі ресурси країни вжити на підняття народньої свідомости шляхом бурхливого поширення науки й освіти, книжки й преси, школи й бібліотеки! Це єдиний лозунг, але є перешкоди, що недопускають здійснити його, передовсім — мілітаризм, політичне нишпорство, пропаганда за кордоном — все це з'їдає ресурси країни в значній мірі. Військо на Україні (кілька сот тисяч) тримається для двох цілей: для охорони диктатури од зовнішніх буржуазних сил, а друге — для охорони проти свого-ж населення. Совітський мілітаризм продиктований цими двома причинами.

На Україні більшість війська складається не з українців і культурно-боеква його підготовка робиться на основі не української культури, хоч і за українські гроші. Політичне нишпорство на Україні й большевицька пропаганда за кордоном знов пожирають величезні засоби, які є прямим і безповоротним видатком з кишені українського народу не на українську справу, а якраз на справу поневолення України.

Через все це на Україні бурхливе шкільне будівництво не можливе, бо коштів нема, бо кошти поїдає диктатура московської компартії, коштом українського народу підготовляється його занепад.

Гляньмо з другого боку: свідомість можна збільшити, коли збільшити циркуляцію індивідів зверху вниз (в культурному смислі), коли дати можливість більшому числу індивідів із трудових класів перемяти своє убоге суспільне оточення на культурно більш багатче й допустити їх до виконання як, вищих суспільних функцій, так і до ріжноманітних занять по-за хлі-

боробством. Так, це було-б добре: практичним шляхом люде доходять вищого щабля свідомости, але для цього їм треба дати вищу практику, співпраця менш культурних з більш культурними, взаемочинність і колективизм на полях вищої діяльности. Це можливе тільки в умовах демократії, яка забезпечує самодіяльність на полі господарському, культурному політичному, чому на перешкоді стоїть знов-же диктатура, не кажучи вже про те, що ця диктатура є чужонаціональна, несприятлива для укр. народу, не любляча його культури. Коли-б змінилась диктатура чужих комуністів на диктатуру комуністів-українців, то й це вже-б було величезним кроком вперед: бо ми знаємо, що руські комуністи для підняття культури руського народу роблять безмірно більше, ніж для культури нашого, українського народу.

Але не треба забувати, того що ідейний абсолютизм і догматизм є взагалі могилою для думки. Українці-комуністи більше поставлять шкіль, більше надрукують книжок, але в них не буде головного — живої думки: свободи досліду й свободи критики, а це й є могила думки й творчости.

Перехід диктатури від руських до українських комуністів буде великим кроком вперед в підготовці матеріяльних основ української культури, але цей „крок“ не введе наш народ в царство культури. Замість руської буде українська могила для духа: в цьому знайдуть собі сумну втіху українські шовіністи — „хоч могила, аби українська“.

Ми домагаємося скасування диктатури, як передумови для розвитку самодіяльности й співпраці мільонів одиниць, що тільки в свободі руху, ініціативі (самодіяльности) й співпраці на всіх полях людської праці зможуть розвиватись по-за шкільним шляхом і збільшувати свою суспільну свідомість. Ми домагаємося скасування диктатури ще й тому, щоб визволити велику частину народніх ресурсів, що поїдаються тепер мілітаризмом, політичним нищпорством, неминучими для охорони диктатури та ще й чужонаціональної, але не потрібними для нас і шкідливими для української культури.

Благословена будь революція, що визволила народ від диктатури царсько-поміщицької, але вона мусить визволити його й від диктатури всякої, щоб велика трудова демократія стала засобом нового виховання люде, новою життєвою школою для організації вищої людської свідомости.

Культура й диктатура — поняття несполучні, тому во імя оживлення культури мусить вмерти диктатура.

Практично це зводиться до автономизації культури. З монополії привілейованих культура мусить стати правом кожного. Все вищесказане про господарство й культуру вказує на необхідність поширення господарської й культурної автономії населення: автономія є умовою для самодіяльности. Через це можна сподіватись, що самодіяльність трудових одиниць і кооперативних чи інших сполучень в області господарства вилась би в творення дрібних підприємств, що розуміється, суперечить большевицькій „велико індустріяльній“ манії (що любить не тільки великі підприємства, а й трести їх!), але для піднесення емпіричної свідомости населення краще, щоб велике число люде було занято у великому числі дрібних виробничих підприємств, ніж мале число люде в малому числі „великих“ підприємств. На цім шляху, великий вир самодіяльних дрібних підприємств.

ств втягне величезну масу люду в творчу діяльність і цим вплине на підняття їх свідомости, а з цього — й організації.

Інтенсифікація культури можлива буде на ґрунті підготовки широких мас до вищої діяльності: доскональна організація суспільства можлива тільки при умові культурного підняття мас. Соціалізація відносин не можлива без самодіяльності. Соціалізм не можливий в царстві тьми, безграмотности, байдужости, інертности, яку виробляє всяка диктатура.

Во імя соціалізму мусить бути скасована диктатура. Політична, культурна й господарська демократія в межах трудових класів дає те, що ми називаємо трудовою демократією. І большевики „стимулюють“ словесно самодіяльність, трудову школу, соціальне виховання, але все це ні нащо: самодіяльність не може бути при диктатурі. Щоб була самодіяльність: треба скасувати політичну диктатуру й перевести стрілку політики на демократію в культурі й господарстві. Реформа большевицької „держави“ тому є передумовою розвитку й поступу населення по шляху до соціалізму. В умовах трудової демократії „держави“ б мала головну функцію: охорону зовнішню й охорону порядку внутрішнього та правосуддя. Бути сторожем суспільства, а не його паном, державцею.

В диференційованому поділом праці суспільстві, в якому земля й знаряддя продукції усупільнені, держава може бути тільки охоронцем ладу й регулятором у відносинах трудових груп, а не формою й зброєю класового панування визискувачів. Держава трудової демократії по суті й формі організації глибоко одрізняється, як від буржуазної псевдо-демократії, так і большевицько-олігархічної диктатури.

Україна йде до трудової демократії, в якій партії (а не партія!) будуть виразниками не протилежних класових інтересів, а ідеологічно-тактичними угрупованнями людей, що всі служать одному інтересові праці, йдуть до однієї мети — соціалізму, регулюючи взаємні інтереси трудових груп, не даючи якійсь одній „нагромаджувати“ суспільні добра й змагатись до гегемонії й панування над другими трудовими групами.

Тільки вільні трудові групи можуть вступити в побідоносну боротьбу й конкуренцію з наростаючим під протекцією диктатури приватним капіталом. Диктатура від приватного капіталу не врятувала, тому як засіб боротьби за соціалізм вона скомпромітована.

При затриманні диктатури на Україні перемаже приватний капітал, що на Україні є чужонаціональним і анти-українським, в режимі ж трудової демократії наші трудові маси дадуть йому серйозний бій і своїм великим числом, великим молекулярним рухом роздавлять його. Держава хай тільки не шкодить їм своєю „владою“, а вони дадуть раду з буржуазними групами. Тепер же народні маси безрадні що-до нової буржуазії, бо стоїть їм на перешкоді неповоротна, дика, нетямуща, „держави“, що задихається від хабарів, казнокрадства, бюрократизму й сваволі своїх агентів, не підлягаючих контролі й відповідальности перед народом.

* * *

Характерно, що у фракційних тертях комуністичної партії одними висувається, а другими асимілюється лозунг демократії: внутріпартійної передовсім, а далі робітничої, совіцької то-що. Про партійну демократію заговорили навіть Зінов'єв, Каменєв, а підхопили й Сталінці. Якесь тавро

прокляття лежить на диктатурі: що „чистішою“ вона хоче бути, то більш словесно мусить маскуватися в „демократію“.

В політичній лінії — диктатура компартії (власне Політбюро), в господарській — диктатура компартії, як підприємця (в формі держави), в ідеологічно-культурній — диктатура марксизму й лєнінізму (спочатку „чистий марксизм“, тепер „марксизм і лєнінізм“, незабаром буде „чистий лєнінізм“, потім з'явиться ще нова модифікація“), в національній — знов диктатура „руської культури“, носіями якої є руські (їх 72,2% в компартії), підперті асиміляторами всіх народів (жидів Троцьких, Зінов'євих, Каменєвих, Сокольнікових і ин., українців — Криленків, Колонтаїв і ин., грузинів — Сталіних, Орджонікідзів, Єнукідзів і ин., поляків — Дзержинських, Мархлевських і ин.).

Асимільовані й асимілятори — це є жертва кожного поневоленого народу. Кожний народ тяжко терпить якраз від своїх виходців перекинчиків, що на своїх яничарських ролях грають просто фатальну ролю, з особливою ненавистю, завзяттям і брутальністю виступаючи проти покинутого ними народу. Вони витворені старою царською Росією в божевільному процесі русифікації. Це вони на Україні, ставши в большевицькі ряди чи прийшовши з Московщини, ще в 1917 р. поставили питання про дальшу русифікацію України й побідно йшли в цім напрямі аж до XII З'їзду Компартії (1923 р.), при тім демагогічно й цинічно прикриваючись єзуїтськими лозунгами Лєніна й Троцького (1918 р.) про „самостійність України“. Лєнін і Троцький, як хитрі й тонкі стратеги рішили взяти лозунг „самостійности“, щоб знищить самостійників. І вони це робили майстерно *).

Коли відцірмас дав почути свою силу, тоді вже большевики-русифікатори (на Україні, між иншими, Лебедь) пустили в оборот лозунг „боротьби двох культур“: яка перебере, та й є відповідною для задоволення потреб мас. Щоб переборола їхня, це-б то російська культура, диктатори-росіяне всячину робили, щоб звести до нуля все, що могло бути просто чи посередньо корисне для розвитку української культури, а разом з тим звели Україну по конституції Союзу до стану простої провінції, при цім лицемірно називаючи її „самостійною“.

Безсумнівних фактів повної диктатури руських на Україні — море, а тому протилежна агітація в блуд нікого не введе: й вони знають ці факти, й ми знаємо їх. Не агітація та істеричні вигуки рішають великі питання, а відношення сил. Це й видно на фактах: з 1923 р. повернуто курс на „українізацію“ низчих шкіл, урядової мови й т. п., але не на українізацію влади, це-б то передачу влади українцям (в сучасному режимі — комуністам). „Українізація“ допускається в такій дозі, щоб цим не тільки не зменшити впливу пануючих, а власне: збільшити. Лозунгом „самостійности“ вже раз було одурено українців, тепер таку-ж ролю має відограти лозунг „українізації“.

*) Використовувати чужі лозунги, щоб нищити їх носіїв — це улюблений тактичний спосіб большевиків (рафіноване дурисвіцтво). Напр., вони так взяли лозунг „соціалізації землі“ у с-рів, лозунг „кооперації“, як вступ у соціалізм і ин. Про це тепер пишуть одверто (напр. Молотов). Так у нас вхопили лозунг „самостійности“, потім перевели на „федерацію“. Тепер у своїй опозиції забрали „демократію“ й ин. — все з метою: знищити противника, позбавивши його оригінальності, своєрідности, щоб стоячі за ними маси повернути в свій бік. Як тільки це сталось — противник розм'як, ослаб і осів униз. Вивчення тактики большевиків дає велику насолоду...

Україною й далі-б мали керувати не українці, але при повній відданості тих 20-25% українців, яких допускається до співпраці.

Оці 20-25% українців є своєрідний Numerus clausus для утримання влади росіянами й їх спільниками на Україні. Маленькі ухили цього числа в бік збільшення надолужується якісним збільшенням сили пануючих: напр., у війську українців 42%, але за те вони лишень низча маса — більшість вояцтва, а командний склад не український. Ясно, що це все зроблено по політичному обрахунку сил. Я згоден спорити публично, що ніколи росіяне добровільно не згодяться тримати на Україні військо, в якому було-б природне відношення національностей: як в козацтві так і старшинстві 82% українців, як це вказує національна статистика України. Так в партії, державі й інших командних висотах росіяне зберігатимуть свою перевагу. І в цім корін річей.

Це і є диктатура національна.

Вся дальша боротьба на Україні аж до скасування диктатури буде й мусить точитись навколо проблеми влади національної й ненаціональної. Для скасування чужонаціональної диктатури потрібне те-ж саме гасло: демократія. Українці виставлятимуть гасло пропорційної участі у владі всіх національностей, що живуть на Україні, а це гасло — демократичне. Тому воно буде найгострішою зброєю проти диктатури й тому його треба вжити, бо тільки воно дасть відносно кращі наслідки.

Головна боротьба за міжнаціональну демократію буде точитись і ідеологічно освітлюватися в містах, для нас найтрудніших позиціях, бо пересічно в містах українці творять 43% населення (а по інших большевицьких даних 27%). Київщина, Полтавщина, Чернігівщина, Харківщина мають в містах українську більшість (51% — 68% — 60,8% — 55,3%), але за те слабші українські позиції в містах Поділля й Волині (тут велика перевага жидів) і на Степовій Україні, де перевага в містах за росіянами, особливо в Донбасі.

Можна-б сумувати, коли-б подібне відношення сил було і в селах, але ми маємо потіху, що село на Україні є українське й воно є головною фізичною масою українізації й української боротьби. Селянство наше, як майже монополіст сільсько-господарської продукції на Україні, цим самим стало й першорядним політичним чинником. Правда „радгоспи“ (радянські господарства, що заміняють почасти роль поміщиків що-до постачання міст), руські селянські громади, а тепер нашвидку ще й організація жидівської хліборобської колонізації грають і гратимуть далі певну роль в руках російської політики, а власне: ослаблювати залежність міст від українського села, даватимуть містам, (а це значить руській політиці) певну свободу рухів в боротьбі з українським селянством і цілим нашим рухом.

Соціальний розвиток ССРСР і України вказує на зростаючу силу селянства, на його політичну активність і на загострення відносин між ним і режимом. Загострення відносин також стало між робітництвом і режимом. Компроміс большевиків з капіталізмом, компромітує їх все-більш в очах робітництва. Дурисвіцтво й грабіжництво большевиків що-до селянства поставило селян також проти большевиків. Робітники й селяне — це головні сили, що ведуть боротьбу, страшну своїми наслідками для диктатури. Нарізно ці сили або одна проти другої боротьби не виграють, а вкупі — вони непереможні. Хто хо-

че перемоги трудової демократії, той мусить підтримувати союз робітництва й селянства проти буржуазії й диктатури.

Робітництво складається, як каже большевицька статистика, з 49% українців і останніх не-українців. Хоч цей розподіл неправильний (українці-робітники творять більшість в робітничому класі), але все таки значний відсоток робітництва не-українського, що з національних мотивів підтримує Москву, є показником великої труднощі що-до емансипації робітництва від Москви. Особливо, ця трудність була-б небезпечною, коли-б українці драгували шовінізмом робітників руських чи жидівських. Шовінізм є нашим головним ворогом, що затримує успіхи нашої боротьби. Робітництву національних меншостей треба ясно заявити, що ми боремось не проти тих руських, що є корінними мешканцями України, а проти диктатури Москви, котра нищить і нас і їх.

Національні меншости мусять бути запевнені з нашого боку, що ми боремось не за свою диктатуру над ними, а за скасування диктатури Москви во ім'я міжнаціональної демократії на Україні.

Придивляючись до національної політики руських большевиків, ми можемо помітити в ній море демагогії на тему доброзичливого відношення до інших національностей, але по-за тим видно мистецьку політичну руку, що хоче залишити всю повноту влади за Москвою. Демагогія на Україні „самоозначує“ навіть окремі села (молдованські, німецькі, польські, руські й ин.), але спокійнісінько одрізала від України українську частину: Курщини, Вороніжчини, Шахтинської округи, цілу Кубань і ин., ведучи там русифікацію. Більш 7 мільонів українців, що живуть по-за межами УССР в Росії, Сибіру й ин. засуджуються на винародовлення. Донбас підлягає упертій колонізації руськими з метою... поставити колись питання про його „національне самоозначення“. Українські політичні малолітки не звертають уваги на ці факти, що свідчать про велику змову Москви проти України, не добачають; захоплюючись можливістю видавати якись архивні матеріяли або упорядковувати якись музеї й ин.

Національна політика Москви строго продумана, планова й азіяцьки—коварна. Вислідки її потім окошаться на всіх нас і прийдешніх поколіннях. Мета Москви — створити в середині України фермент, опираючись на який, вона могла б панувати й далі. Цю ролью анти-українського ферменту грають поки-що міста, але як вони в більшості українізуються, то мусить прийти на чергу роль колонізацій, особливо Донбаської. Вириваючи Донбас з лона України, Москва підрізує всі можливості на розвиток незалежної української промисловости і взагалі нашого народнього господарства, привязуючи його цим способом нерозривно до себе.

Такий їх намір, але чи вдасться він? Все залежатиме від хисту й завзяття нашої суспільної будівничої праці й боротьби: що-швидче розмахнемось ми великим культурно-будівничим і господарсько-будівничим процесом, то швидче зменшимо небезпеку занепаду.

В ряді українських тактично-принципових засад мусить стати й правильна національна політика що-до меншостей і ще більш — розв'язання проблеми демократії між народами Сходу Європи. Треба отверто глянути на дійсність: що—демократичніші будемо ми самі, то швидче прийде й міжнаціональна демократія і всяка инша.

Шовінізм не допоможе, а пошкодить. Поскілки тепер іде великий молекулярний український рух, що виводить народ до поважнішої ролі й значіння, то еміграція мусить поважно себе вести й необтяжувати боротьбу

народу за нове буття, а полекшувати. Шовінізм, реакційність, інтервенційність є великими ворогами української визвольної справи й шкідниками якраз для зросту українських впливів на Україні. Шкідництво це більше й дошкульніше б'є якраз по національній справі на Україні. Політично — темна еміграція не розбирається, що корисно й що некорисно, а просто хрюкає собі шовіністично й далі нічого не бачить.

Національні меншости на Україні мусять мати повне задоволення своїх національно-людських прав. Чого хочемо собі, те треба признати й за іншими. Принцип національно-персональної автономії для розсіяних в соціально-просторині меншостей однако може допомогти їх миролюбному (в національному сенсі) відношенню до українців і нахилитиме до співпраці з ними.

Національно-територіяльна автономія для тих меншостей, що живуть окремими, хоч би найменшими територіяльними громадами, задовольнить їх і не пошкодить нам. Тому треба ясно й настійно це твердити скрізь, хоч би з боку окремих індивідів інших національностей і були вибрики проти нас. Провокаційну вартість таких вибриків ми мусимо знати: вони шкодять не нам, а тим, хто їх дозволяє собі. Це однаково впливає, як і шовіністичні вибрики українців: коли якийсь наш „патріот“ гукає, що він „не любить собачої руської мови“, то він цим шкодить не руській мові, а українській справі.

Толеранція й заспокоєння людських прав національних меншостей мусить бути засадничим принципом нашої політики не то що соціалістичної, але й „патріотичної“. Тільки це зробить між меншостями багато приятелів нашого народу й іншої визвольної справи, а протилежне буде плодити тільки наших ворогів.

Значно тяжче стоїть справа про налагодження нормальних відносин між окремими народами на Сході Європи. Примирення й співпраця їх була-б можливою при умові правильного вирішення національної справи, власне — при нормальному здійсненні права національного й державного самоозначення поневолених народів.

Це справа теоретично й технічно легка для вирішення, але політично тяжка.

Як світ світом вирішення національно-політичної справи є можливим (гіпотетично) двома шляхами війна або мир. Війна — це є просте мірвання збройних сил. Коли оцінити реально всі наші „воєнні можливості“, то для нас війна за цієї доби була-б напевно не успішною. Війною можна зробити поважну демонстрацію наших бажань, поважну пропаганду наших стремлінь, але нею не можна тепер здобути перемогу: Росія, Польща й Румунія значно дужчі за нас. Це факт очевидний і для нашої політики імперативний. Не тільки війна між нами й ними є тепер безнадійною, а навіть і хитрування про таку війну, де ніби-то бились би двоє інших, а вигравав би третій — ми. Вже раніш про це ми казали, як про політичну наївність в думанні й злочинство в дії, тому зайвим булоб докладно спинятись над оцінкою сил і митикуваннями про „комбінації“. В цій справі ми виграли б тільки одну комбінацію — з трьох пальців.

Війна, як метод визволення, в цей час є безглуздя. Наша визвольна боротьба могла-б здобути шанси на успіх тільки шляхом організації, громадського будівництва та політичної боротьби організованими великими масами. Цей процес на Україні йде і його треба вітати. Він, правда, ще не має повного розгону й розмаху через панування

диктатури, але він може з її упадком розгорнутися до нечуваної сили тільки в умовах трудової демократії. Я підкреслюю „трудова“, бо буржуазна демократія принесла-б велику буржуазну реакцію, що була б страшною колодою на шляху. Ні, власне трудова демократія дала б вихід величезним творчим силам, що тепер заявляють про себе, що ледви вибиваються на світ крізь мури диктатури. Розкути ці закуті тепер сили й було-б почесним завданням трудової демократії й гідним здобутком революції. Для цього й маємо працювати, за це боротись.

Схід Європи, вже довший час переживає процес диференціації соціальної й національної. Формуються класи й національності. Усвідомлюються ними суперечності інтересів, непримиримість з визиском і гнітом. Виростають пориваючі вперед сили, що ставлять собі великі завдання.

Власне, відчувається той процес, що йшов уже в Західній Європі що змінив-обличчя Середньої, й змінює на наших очах Східну Європу.

В Західній Європі тепер як раз іде інтегральний процес: створення Ліги Націй, входження в неї Німеччини, пан-європейський рух, що дав гасло мирного союзу й Сполучених Штатів Європи, маніфест банкірів, який домагається того-ж, сталений міжнародний трест, інші областні порозуміння, що всі мають метою перемогти політичну пересіченість кордонів во ім'я вільної циркуляції товарів і цінностей...

Великий коефіцієнт густоти населення в Європі виштовхує людські маси з їх дотеперішнього становища й викликає усвідомлення нових завдань. Неминучість здвигів передумовлена зростом населення, розвитком соціальної диференціації й нової свідомості відносин. Національний рух на Сході Європи ледви розгорнувся на всю широчінь: усвідомлення масами своєї підлеглості, своєї залежності, утвореної чужою силою во ім'я визиску — це є невичерпаним джерелом енергії й руху. Свідомість є самостійною рушійною силою, що має усталені форми й домагається нової рівноваги в соціальній структурі.

Поневолені народи охоплені почуттям і свідомістю своєї неволі. Це почуття не може зникнути аж до його задоволення, цеб-то до визволення народів. Пануючим ніщо не допоможе, ніщо їх не врятує на старих позиціях: щоб утримувати свідомих в неволі — на це способів ще не було знайдено! Свідомі з часом визволяються — такий закон.

Яка-б не була складна організація диктатури, яка-б не була жорстока система „виховання“ молодих поколінь і „пропаганди“ свого понування — диктатура впаде й подавлені маси в стихійному рухові зіб'ються в національні ірупи, що хочуть самі порядкувати собою.

Диференціацію по лінії національній ніщо не переможе. Схід Європи з аморфної маси обернеться в комплекс окремих національних агрегатів, які політично самоозначуться, як самостійні держави.

Цього процесу ні знищити, ні переіначити неможна. І тоді прийде те, що називається вирішенням національної проблеми на Сході Європи. Миром чи війною? Всі міркування говорять за бажаність мирного шляху. Аргументування цього вимагає окремого нарису, але дозволю собі вказати хоч на ось що: згадані факти інтеграції Європи вказують на те, що буржуазно-імперіалістична Європа „змикається“, хоче стати великою силою, яка ні перед чим не спиниться в шуканнях „аграрного доповнення“ до свого індустріального господарства, а тому Східно-Європейські аграрні народи стояли-б на черзі захоплення їх під високу протекцію европ. капіталу; обезсилювані й паралізовані страшним антагонізмом народи не здібні

захищатись — тим менше сучасна диктатура їх не може організувати й захистити. Це одна страшна й реальна загроза. Так само диктатура убиває культурну й господарську ініціативу та творчість: народи не розвиваються. Ті ж народи, що не розвиваються, в наш час вони деградують і можуть стати жертвою хижацького світу.

Далі: війна між східно-європейськими народами знищить їх матеріально, ослабить силу їх біологічної здатності й віддасть знов таки в жертву європейському капіталові.

Україна в цій обстанові згубить чи не на віки можливості визволення. Знов прийде темна ніч століть над нашим народом.

Тому мирний шлях є передумовою позитивного й для народів корисного вирішення національної проблеми на Сході Європи.

Він веде до того, щоб: Україна, Білорусь, Грузія, Вірменія й ин. стали державно-самостійними. Це неминуче станеться й тому це треба перевести без болючих потрясень.

СССР мусить розкластись на свої складові частини, а це може статись лише шляхом скасування диктатури компартії, котра всі „гарні слова“ в конституціях стчасних „самостійних“ членів СССР зробила жалюгідними фікціями.

Замість диктатури мусить прийти міжнародня демократія, цеб-то урівноправлення народів і нова їх взаємочинність, на основі інших норм, нова інтеграція, як вільних і незалежних.

Диктатура царська була проти цього рішення і — впала. Впаде й диктатура компартії, бо міжнародня демократія йде проти неї, як сила стихійна й непереможна.

Солідаризація усамостійнених народів прийде також сама собою, бо вона неминуча в сучасній системі світового поділу суспільної праці. Ізоляція народів тепер не можлива: мрії про китайський мур є взагалі ніщо инше, як хвора утопія. Росія, Україна, Білорусь, прибалтійські держави, кавказькі держави — можуть знайти гідну форму солідаризації — Вільну Спілку, до якої можуть прийти й середньо-європейські держави (Польща, Чехословаччина, Угорщина, Румунія, балканські держави), котрі іррадіують до сходу — розуміється й вони мають прийняти гідні засади міжнаціональних відносин. Для поширення Вільної Спілки народів є й великі перешкоди: різниця соціальних структур між теперішнім СССР і иншим світом дає иншу мотивацію поведінки народів, иншу політику, різне розуміння завдань.

Одначе, на Сході Європи, коли взяти його у вузькому розумінні (СССР), мусить статись визволення народів передовсім: до його поневолені народи йдуть великим кроком.

Для нас проблема міжнаціональної демократії зовсім не обмежується Сходом Європи: соціалістично ми її мислимо, як організацію рівноправних народів цілого світу. Одначе здійснення її може відбуватись тільки в межах історичного моменту й географічної простороні. Географічні умови диктують всяку консолідацію по районах: районалізм політичної й господарської координації держав є логічно-примусовим і історично неминучим. Він виникає неминуче з функції сусідства. Географічні вузли такі, як Кавказ, Балкани неможуть вільно розвиватись, доки в їх не відбудеться процес розмежування інтересів, усунення суперечности й солідаризація політичної поведінки народів.

Але на Сході Європи є страшніший вузол: соціяльний, що тримає Україну й Білорусь на соціяльній прив'язі до Росії й Польщі. Я вже не раз вияснював природу цього вузла: це — витворення на території українській і білоруській міжнаціональної системи поділу суспільної праці, а не національної. Це наслідок історичної неволи українського й білоруського народів і вплив його фатальний.

Між містом і селом існує нерозривний соціяльний зв'язок, що характеризує поділ суспільної праці: село виконує с.-господарську працю (хліборобство, скотарство, лісництво й т. п.) й дає робочу силу для міста й промислу. Місто-ж виконує вищі (по інтелектуальному змісту) суспільні функції — промисел, обмін, наука, адміністрація й керівництво державою. І коли на Україні село українське, а місто русько-жидівське (на західних землях польсько-жидівське, румунське, мад'яро-жидівське), то ясно, що Україна (й Білорусь) по своїй соціяльній природі представляє неповне національно-українське суспільство, доповнене пануючими націями, які через це займають на Україні місце пануючих класів. (Невеликі трудові частки нац. меншостей, чи буржуазну частину нац. більшості ми тут не приймаємо до уваги, бо ці частки не змінюють загального типу соціяльної структури). Систему міжнаціонального поділу суспільної праці на Україні (й Білорусі) я й називаю соціяльним вузлом, розв'язання якого є рівнозначним з розв'язанням національної проблеми на Сході Європи. Розуміється, що не лиш Україна й Білорусь страждають в стиску цього вузла, а й багато інших народів, розсіяних по Росії й Сибіру й південно-азійських російських просторах: скрізь там панує та система, поділу суспільної праці, що фатально в'яже народи з пануючою нацією, що силоміць перебрала на себе вищі суспільні функції в кожній країні. Одначе не можна не признати, що головний чотирикутник на Сході Європи складається з Росії, України, Польщі, Білорусі.

Розв'язання цього чотириократного соціяльного вузла стало необхідністю: руський і польський народи мають вже свою державність, а український і білоруський щойно мусять її здобути — це й буде розв'язкою Східно-Європейської національної проблеми в її головній частині. Коли поневолені народи здобудуть свою самостійність і державність, тоді настане час нової політичної й господарської взаємочинності й солідарности. Східно-Європейський вузол буде розв'язаний і Схід Європи зможе виступити в міжнародній політиці, як самостійний і могутній чинник.

Тому що Схід Європи є переходовим районом між чисто-аграрним далшим Сходом і гіпер-індустріяльним Заходом, він є аграрно-індустріяльним по своїй господарській характеристиці й разом з тим значно одріжняється своєю соціяльною (по-революційною) структурою, а тому й мотивацією своїх політичних, культурних і господарських завдань. Головними соціяльними силами в нім є селянство й робітництво, а не буржуазія й поміщицтво, тому революційна Східна Європа несе з собою ідеал і реальність трудової демократії. Ясно з цього, що Східна Європа не може стати звичайним собі членом Пан-Європи чи Ліги Націй! Пан-Європа й Ліга націй по своїй суті є змаганням і формою міжнародної організації європейських поміщиків і буржуазії, представлених своїми урядами. Об'єднання трудово-демократичних республік, з буржуазно-реакційним імперіялістичним блоком (Ліга Націй) є не природнім, а тому й реально в цей час не можливим. Східно-Європейські визволені, самостійно-державні робітничо-селянські республіки виступлять, як окремий блок, що в Європі

матиме собі союзників тільки в робітничо-селянських, а не буржуазно-поміщицьких верствах.

Зближення Східно-Європейського блоку з Лігою Націй розвиватиметься поволі й поступенно, — по мірі соціальної реконструкції європейських держав, по мірі виходу трудових мас на політичну арену: коли в європейських державах стануть рішачим чинником робітники й селяне, коли вони натурально дадуть своє обличчя Лізі Націй, тоді зближення й навіть тісніше об'єднання Сходу Європи з Заходом стане реальним фактом, що зможе вилитись у форму Загально-Європейських Сполучених Штатів.

До цього не прийде аж до того часу, доки на Сході Європи не буде розв'язаний (чи розрубаний) великий вузол національних антагонізмів. Державне усамостійнення народів Східної Європи — ось шлях до солідаризації всієї Європи.

Для українського народу один шлях: будувати своє суспільство, розвивати в собі соціальні органи для виконання всіх суспільних функцій, кооперативувати й соціалізувати господарство, культуру й державність, щоб здійснити своє право, свій ідеал, формульований Драгомановим: „жити по своїй волі на своїй землі“, як самостійна держава трудової демократії у світовій Вільній Спільці вільних народів. Шлях цей — через Вільну Спілку Східної Європи до Вільної Спілки цілої Європи, а потім — Вільної Спілки всіх народів, це-б то Інтернаціоналу.

Початок цього шляху — в перемозі над всеросійською диктатурою. Тому для нас є яким, що здійснення визволення України лежить тільки в соціалістичній програмі. Ні в буржуазне визволення, ні в буржуазні Ліги Націй ми рішуче не віримо. Для України не можна витворити ніякої буржуазно-визвольної програми вже через одно те, що український народ в своїй соціальній структурі буржуазії (й поміщцтва) не має. Для нашого часу цей факт є законодавцем для нашої визвольної політики.

З цього випливає: вся безнадійність і утопізм українських дрібно-буржуазних романтичних, навіть утопічних ідеологій — монархично-гетьманської й буржуазно-капіталістичної, й божевільної тактики „інтервенцій“ чи „орієнтацій“ — ні Варшава, ні Берлін ні Москва України не визволять.

Тільки будівництво свого господарства, творення своєї культури, захищення своєю державністю, державністю реального українського народу селян і робітників, організованих у трудову демократію, визволить нас.

Тільки культурна, господарська й політична взаємочинність нашого народу з народами всього світу, а не ізоляція, визволить нас, збагативши наше внутрішнє життя.

Тільки мир, а не війна з сусідами, тільки співпраця з ними, а не ворожнеча дадуть змогу піднести наше господарство, створити культуру й тільки при цій умові стане самостійною республікою, рівноправною з іншими народами й шанованою.

В твердому переконанні й в вірі в живі сили нашого народу ми закликаємо творчі й бадьорі наші покоління до жвавої, завзятої праці, науки й організації во ім'я нашої великої мети. Ми закликаємо нашу чесну молодь, що активно любить Україну, порвати ще не порвані зв'язки з старим світом буржуазно-міщанських понять про „визволення“, а прилучитись до свого робітничо-селянського народу. Як плоть від плоті його, як кість від кости його, лишень його інтереси вважати за свої інтереси, лишень його політику вважати за національну українську політику, порвати

зі світом старих „ідеалів“, вироблених старою диктатурою царів і поміщиків, і боротись проти нової диктатури, чи большевицької чи якої іншої.

Любов до України мусить стати любовю до її реального змісту — селянства й робітництва, бо тільки це селянство й робітництво є реальною — убогою й поневоленою — Україною, яка мусить стати культурною й вільною. Без визволення робітництва й селянства нема визволення України.

Не банальністю для мене звучать, а великою красою й мудрістю слова великого революціонера — Кобзаря:

Полюбіте, брати мої,
Найменшого брата —
Нехай Мати усміхнеться,
Заплакана Мати.

В дійсній, активній любові до Заплаканої Матері коріниться її усміх — її визволення.

Марні всі ваші слова, коли ви говорите про „національну“ Україну й при тим ігноруете 99% українців — селян і робітників, натомість висувачи наперед інтереси купки людей, що кричать „хочу визискувати“, „хочу гнобити“, „хочу панувати“!

Визволити Заплакану Матір — це значить боротись за велику демократію українську, за велику незалежну (соборну Республіку нашу).

Тому нехай не смутиться серце ваше: диктатуру окупантів потрясає й повалить великий рух самодіяльних одиниць, організованих в культурну, господарську й політичну визвольну армію селян і робітників разом з активною героїчною інтелігенцією. Підросли на Україні молоді бадьорі покоління — вони роблять велике історичне діло: закладають підвалини культури й господарства нашого, підвалини трудової демократії. Вже надходить час, коли робітники українські на з'їздах, радах, зборах представлятимуть себе самі, а селян — самі селяне, коли союз великої Робітничої Спілки з грандіозною Селянською Спілкою візьме на свої плечі тягар проводу й будівництва свободи нашої. Туди всі погляди наші! Туди мусить бути кожне ухо наше звернено! Життям народу нашого мусить палахкотіти серце наше. Ні які жалюгідні претенденти з емігранських циркових яток не повинні займати уваги вашої: хай арлекини й клоуни виробляють штуки й заґримовані під „борців“ танцюють танці П'єро — в трагічній клоунаді скінчать вони своє смішне, понуре й порожнє життя, а ви, молоді й бадьорі, йдіть на організовану боротьбу за свій великий поневолений народ.

Під прапором соціалізму збираються трудящі всього світу, під цим прапором місце українських селян і робітників, цеб-то цілої України. Хай дизертири біжать до панів своїх, а ви залишіться з народом.

В добу великого конструктивізму вступив рух наш: будуйте ж культуру, господарство й політичну організацію України! На цім шляху дійде народ наш до повалення диктатури насильників — на цей раз чужих, а колиб прийшли й насильники „свої“, ті, що хочуть „визискувати“, „гнобити“, „панувати“, „завойовувати“ нарід свій, то й проти їх стане непереможний селянсько-робітничий мур з революційною інтелігенцією.

Не во ім'я поневолення чужих чи своїх повстали ми, а во ім'я свободи нашої: здобуттям її дамо приклад і іншим народам.

Не смутиться тим, що иноді навколо вас і сліпі брати ваші плюють чорносотенним харкотінням — терпеливо творить культуру, організуйте

нове оточення, нове виховання. Національна проблема є у нас разом з тим і соціальною, але разом з тим вона є проблемою виховання нової людини.

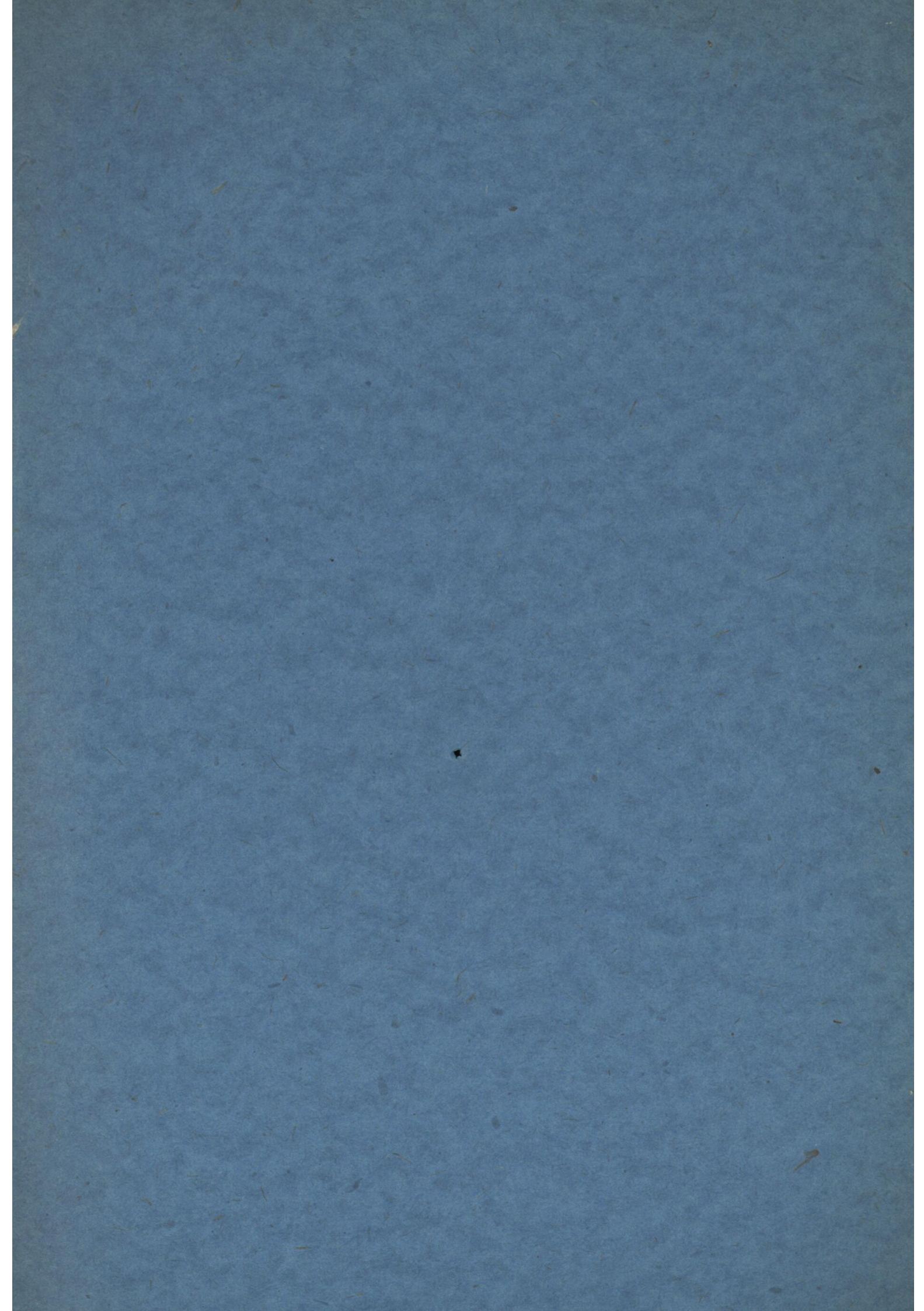
Не будуть визволені ті, що не знають що таке визволення. Не можуть визволяти й ті, що не знають, що таке свобода. Тих, що знають, що таке визволення і як його треба здобувати — треба ще виховувати. Масове виховання, виховання мільйонів — це завдання героїчного покоління.

Ця робота повинна йти скрізь, де є українці, щоб з несвідомих і розпорощених витворилось могутнє сполучення свідомих: це й буде наша трудова демократія, що вивершить свободу й культуру нашу в формі незалежної республіки української, рівноправної й рівновартної в громаді визволених народів.

Хай буде благословенний цей час нашого розбудження...

Прага 20 листопаду 1926 р.

3186163417

ВИДАВНИЦТВО „ВІЛЬНА СПІЛКА“
Українська друкарня. Фірма: V. Hoblíka nást. Miloš Nohavec v Poděbradech.